

MARIAN MAŁECKI

DR HAB., PROF. UJ, UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI W KRAKOWIE

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0001-5728-4727](https://orcid.org/0000-0001-5728-4727)

Profesora Stanisława Grodzkiego pielgrzymka do historii prawa – szkic naukowego (i nie tylko) portretu

1. Wprowadzenie; 2. Rodzice, rodzeństwo, dzieciństwo prof. dra hab. Stanisława Grodzkiego; 3. Czasy okupacji; 4. Realia powojennej rzeczywistości – okres studencki; 5. Pod opieką mistrza Adama Vetulaniego – początki pracy uniwersyteckiej; 6. Kierunki badawcze – tematyka sejmku staropolskiego – wydawanie źródeł – Galicja: jej ustrój, prawo i ludzie – popularyzacja badań; 7. Działalność recenzyjna; 8. Niebanalne życiorysy zwykłych ludzi – kunszt warsztatu profesorskiego; 9. Wielowątkowość zainteresowań profesorskich – lata 80. XX w.; 10. Badania nad parlamentaryzmem polskim – od średniowiecza po inicjatywę „Solidarności”; 11. U schyłku wieku i tysiąclecia – nowe wyzwania; 12. Przejście na emeryturę; 13. Zakończenie

Prof. Stanisław Grodzki (2 I 1929–30 V 2020)

1

W 2020 r. ukazało się drugie wydanie znakomitej książki prof. dra hab. Stanisława Grodziskiego *Feliksa Boronia pielgrzymka do historii*. Trzymając w ręce to ostatnie dzieło, jakie przed śmiercią Autora zostało wydane, zafascynował mnie tytuł, jak i treść: kwintesencja życia człowieka, w tym wypadku chłopca z podkrajowskiej wioski, który dzięki uporowi i determinacji w pokonywaniu przeszkód osiągnął w połowie XIX stulecia coś, czego nie udało się zrealizować jego współziomkom – odbył pielgrzymkę do Ziemi Świętej, zahaczając po drodze o kilka najważniejszych metropolii ówczesnej Europy. Wrócił, opromieniony chwałą odważnego globtrotera. Fenomen tej niezwyklej postaci zaintrygował do tego stopnia Bohatera¹ niniejszego artykułu, że postanowił napisać o nim książkę. Chcąc zatem zmieścić się w konwencji tegoż tytułu, warto – parafrazując – wspomnieć o drodze profesora Stanisława Grodziskiego do historii, zwłaszcza historii prawa i ustroju, którą to historię nie tylko badał i opisywał, ale i sam tworzył.

W ciągu ostatniego roku o Profesorze mówiono wielokrotnie i pisano nieraz, niestety, głównie z perspektywy jego śmierci, która nastąpiła 30 maja 2020 r. Zważywszy na postać Uczonego, jego ogromne zasługi dla nauki polskiej i europejskiej, warto w tym miejscu pokusić się o wstępną ocenę jego dorobku naukowego, który – o czym niżej – jest imponujący i w pełni zasługuje na osobne potraktowanie. Pamięci Profesora poświęcono aż trzy księgi pamiątkowe, dorobek ten podsumowujące (w tym naukowe osiągnięcia Uczonego, nie tylko w kwestii pisanych artykułów i książek).

Przedmiotem niniejszego ujęcia będzie więc retrospektywne spojrzenie na Profesora w kontekście tego, co nazywamy – w odniesieniu do badaczy – pojęciem *opera omnia*. Mowa więc o dorobku, osiągnięciach dydaktycznych, zasługach Stanisława Grodziskiego dla popularyzacji wiedzy, wreszcie jego wpływie na kształtowanie nowych dróg i przestrzeni badawczych oraz wskazywaniu postulatów badawczych dla następców.

2

Życiorys Stanisława Grodziskiego nierozzerwalnie związany był z Krakowem, a wpływ na małego Stasia miał przede wszystkim jego, ojciec Stanisław Grodzi-

¹ Wziąwszy pod uwagę, iż byłem uczniem Profesora Stanisława Grodziskiego, niech wolno mi będzie w artykule niniejszym złamać pewne konwenanse językowe i wydawnicze: pisząc o osobie prof. Stanisława Grodziskiego, celowo używać będę w toku dalszej narracji dużych liter na określenie jego Osoby.

ski starszy (1889–1946)². Był nie tylko adwokatem, ale i działaczem ludowym i społecznym, członkiem Polskiego Stronnictwa Ludowego. Niestety, zmarł przedwcześnie – we wrześniu 1946 r., do czego przyczyniły się nie tylko choroba, lecz i traumatyczne przeżycia z czasów wojny, utrata majątku, dorobku życia. Kiedy został pochowany na cmentarzu parafialnym w Skotnikach, kilka dni później – jak pisała wnuczka, dr Karolina Grodziska – we wsi pojawili się funkcjonariusze UB z nakazem aresztowania³. Nie był to dobry czas dla młodego Stanisława Grodzkiego. Nieco wcześniej, w 1944 r., zmarła jego matka, Janina Wanda z domu Antosz, z zawodu nauczycielka⁴. Wracając do Stanisława Grodzkiego starszego, z zachowanych archiwaliów rodzinnych wynika, iż w dzieciństwie był uzdolnionym chłopcem, który po ukończeniu szkoły w Grodzisku kontynuował edukację w nieodległym Jarosławiu. Utrzymywał się z korepetycji, jako że ojciec, obciążony wieloosobową rodziną, nie mógł mu pomagać materialnie. Jego poglądy – co zrozumiałe było zwłaszcza w Galicji, posiadającej silną tradycję chłopską – ciążyły ku ruchowi ludowemu, a w szczególności Polskiemu Stronnictwu Ludowemu. Warto w tym miejscu podkreślić, że także poglądy Syna, późniejszego profesora, były bliskie ludowcom. W IV klasie gimnazjalnej ojciec profesora Grodzkiego należał do tajnych kółek samokształceniowych „Sokół” i „Zarzewie”, wstąpił również do Drużyn Bartoszewych, wreszcie próbował sił na niwie literackiej, publikując w czasopiśmie „Dzwon”. Czy można się dziwić, że jego następcą, mając takie zaplecze intelektualne, poszedł w ślady ojca?

Stanisław Grodzki – bohater niniejszego artykułu, urodził się 2 stycznia 1929 r. w majątku Prusy (dziś dzielnica Krakowa), który nabyli wcześniej jego rodzice. Matka pochodziła z Lwowa⁵, ród ojca wywodził się z Grodziska Górnego, dużej wsi położonej ok. 10 km na południe od Leżajska⁶. Dziadkiem Stasia Grodzkiego był Józef Kulpa (1855–1918), od pokoleń gospodarz we wspomnianym Grodzisku. Jego

² Zwięzłą biografię swego ojca przedstawił bohater niniejszej pracy Stanisław Grodzki młodszy; por. *Stanisław Grodzki 1889–1946*, [w:] *Szkoła Podstawowa w Grodzisku Górnym im. prof. Franciszka Leji 1898–1998*, Stowarzyszenie Ziemia Grodziska, Grodzisko Górne 1998, s. 95–98.

³ K. Grodziska, *Okupacyjna codzienność lat 1939–1945 w dzienniku Stanisława Grodzkiego seniora*, [w:] *Świat, Europa, Mała Ojczyzna. Studia ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Grodzkiemu w 80-lecie urodzin*, red. M. Małecki, Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała 2009, s. 27.

⁴ Janina Wanda Antosz ur. się w 1896 r. w Wysokiej koło Łańcuta. Pracowała m.in. jako nauczycielka w Grodzisku Górnym, a także w Prokocimiu; por. *ibidem*, s. 29.

⁵ Szerzej na ten temat: *Listy, liście, wspomnienia. Z dziejów lwowskich rodzin Reichertów, Peterów i Negruszów. Napisała Karolina Grodziska*, wyd. K. Grodziska, Kraków 2012. Autorka sporządziła też drzewo genealogiczne żony prof. Stanisława Grodzkiego; *ibidem*, s. 302–306.

⁶ S. Grodzki [starszy], *Grodzisko w czasach staropolskich*, Secesja, Kraków 2003, s. 119.

pierwszą żoną została Barbara z domu Hospod (1867–1895), pochodząca z tej samej wsi. Małżeństwo zawarto w 1884 r., a ze związku tego przyszło na świat sześćoro dzieci, wśród nich ojciec Profesora⁷. Nie czas i miejsce, by szerzej przypominać opublikowany już przecież życiorys ojca profesora Grodziskiego, który przybliżyła Karolina Grodziska oraz sam Profesor, lecz jest on świadectwem wielkiej pracowitości młodego człowieka, rozpoczynającego edukację na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza w Lwowie. Może jeszcze warto wspomnieć nazwiska profesorów i działaczy ludowych, którzy ukształtowali młodego Stanisława nie tylko jako prawnika, ale i człowieka: Marceli Chlamtacz, Władysław Abraham, Przemysław Dąbkowski, Juliusz Makarewicz, Bolesław Wysłouch, Jakub Bojko. Stanisław Grodziski starszy pozostawił po sobie pamiętnik, który własnym sumptem wydała jego wnuczka, dr Karolina Grodziska. Opisując wydarzenia z 1934 r., pisał w nim o pewnym epizodzie, dość ważnym dla niniejszej narracji:

W roku 1934 rodowe moje nazwisko Kulpa zmieniłem na Grodziski, od wioski mej rodzinnej. Podkreślam bardzo stanowczo, że powodem zmiany nazwiska jedynym, była chęć zostawienia dzieciom ładnego polskiego nazwiska, a nie – broń Boże – wstyd przed pochodzeniem ze wsi. To właśnie, że jestem synem wsi, synem chłopskim cenię bardzo wysoko, ale i Władysław Orkan, najprawdziwszy syn ludu, którego nikt chyba o wypieranie się chłopskiego pochodzenia nie posądzi, także swoje nieładne nazwisko ludowe Śmieciarz zmienił na Smreczyński⁸.

Po latach wnuczka napisze o tym sentymencie dziadka Grodziskiego do ziemi:

Korzenie chłopskie uwidoczniły się też w instynktownej chęci powrotu do gospodarowania i w zaufaniu w kupno ziemi jako najpewniejszym zabezpieczeniu życiowym rodziny. Młody adwokat, dodatkowo nieźle zarabiający na publikowanych popularnych poradnikach, dokonuje najpierw zakupu domu i rozległego sadu wraz z gospodarstwem w Prusach k. Krakowa, a w październiku 1928 r. z dużym wysiłkiem nabywa folwark w Skotnikach, dokąd w kwietniu następnego roku przenosi się z rodziną, odstąpiwszy Prusy krewnemu. W latach 1927–1936 wycofuje się też z działalności politycznej, dzieląc czas w kancelarii adwokackiej i gospodarzę w Skotnikach, które miały dać byt rodzinie. Z perspektywy lat ze smutkiem trzeba powiedzieć, że nie tylko go nie dały, ale ich niezасłużona utrata w 1945 r. na podstawie dekretu o reformie rolnej przyczyniła się do śmierci Stanisława Grodziskiego seniora⁹.

⁷ Z drugiego małżeństwa urodziło się jeszcze troje rodzeństwa. Tylko Stanisław Grodziski starszy zdobył wyższe wykształcenie, dwoje wyemigrowało, a dwójka pozostała w rodzinnych stronach, *ibidem*, s. 28.

⁸ Biblioteka Naukowa PAU i PAN w Krakowie, rkps. sygn. 12 011, s. 91.

⁹ K. Grodziska, *op. cit.*, s. 30.

Adwokat często, zwłaszcza w latach 1937–1938, bronił chłopów w licznych procesach sądowych, w tym w słynnym procesie raclawickim, poprzedzonym falą strajków chłopskich. Wprawdzie wybronił kilkudziesięciu oskarżonych, ale przyłączył to przeprowadzoną w domu i kancelarii dokładną rewizję ówczesnej władzy sanacyjnej.

3

Podczas gospodarowania w Prusach 2 stycznia 1929 r. przyszedł na świat Stanisław Grodziski młodszy. Niedługo cieszył się pobylem w rodzinnej miejscowości, jako że działalność zawodowa, ale i życie rodzinne rodziny przeniosły się do Skotnik. Tam rodzinę Grodziskich zastała wojna. Wprawdzie ojciec profesora był oficerem rezerwy, jednak nie został powołany do wojska we wrześniu 1939 r.

Profesor Grodziski zapamiętał jeden z epizodów wrześniowych w swoim domu. Opowiadał po latach o przechodzących po przegranej bitwie pod Pszczyną jednostkach armii „Kraków”, które zatrzymały się w Skotnikach, by chwilę odpocząć. Jako że właściciele posiadali telefon, nie tylko oficerowie, ale i zwykli żołnierze prosili o możliwość skorzystania z niego, by poinformować najbliższych, że po przegranej bitwie dalej żyją. Oficerowie nie dopuszczali jednak tych drugich, co spotkało się z reprimendą matki profesora:

– Panowie, rozkazywać możecie sobie na froncie – tu jest nasza posesja i ci żołnierze mają takie same prawo telefonowania jak panowie.

Nikt nie oponował¹⁰.

*

Jednak wrzesień 1939 r. był dopiero początkiem narodowego dramatu; był także preludium do wielu zawirowań w życiu rodziny Grodziskich. Kancelaria, nieustannie przenoszona, praktycznie zamknięta, otaksowana i okradana, niestety – także przez mieszkańców wsi, nie mogła sprostać zadaniom, którym służyła¹¹. 7 kwietnia 1943 r. majątek skotnicki przejęły stacjonujące w nieodległym Kobierzynie jednostki SS. Grodziscy przenieśli się do wcześniej wynajętego mieszkania w sąsiednich Pychowicach. Niestety jednak ich nie opuszczało. Nieco wcześniej, 26 października 1941 r., nagle zmarła najstarsza córka – Zosia. Kłopoty ze zdrowiem dotknęły także jej matkę – Janinę Wandę Grodziską, która pomimo dramatycznych prób leczenia zmarła 13 lutego 1944 r. Pochowano je obie na

¹⁰ Anegdota przytoczona przez Profesora podczas jednego z zebrań Katedry Powszechnej Historii Państwa i Prawa.

¹¹ K. Grodziska, *op. cit.*, s. 31.

cmentarzu parafialnym w Skotnikach¹². Te same Skotniki były świadkiem organizowania przez owdowiałego adwokata (ale przecież w dalszym ciągu oficera rezerwy) struktur organizacyjnych Armii Krajowej. Pod enigmatycznym zwrotem „montowanie hurtowni” Stanisław Grodziski starszy zaszyfrował dla potomnych przekaz o budowie w tym miejscu struktur AK. Był lipiec 1944 r. Wydarzenia wojenne poszły jednak w innym kierunku. Dawno zdezaktualizowały się już słowa podtrzymujące polskie społeczeństwo po przegranej klęsce wrześniowej na duchu: „Im Słoneczko wyżej, tym Sikorski bliżej”, nie było już bowiem ani gen. Sikorskiego, poległego w katastrofie gibraltarskiej, ani nawet nadziei, że Zachód upomni się o Polskę i tym samym nie odda jej w szpony Stalina.

W styczniu 1945 r. odebrany majątek Grodziskich w Skotnikach był świadkiem panicznej ucieczki niedawnych nowych właścicieli. Kiedy jednak Stanisław Grodziski starszy wrócił na swoje, miejscowi właśnie okradali opuszczony budynek. Szabrownictwo było bolesnym ciosem dla tego działacza ludowego, broniącego przecież wcześniej chłopów.

4

Przyszły czas władzy ludowej, parcelacji i reformy rolnej, zabierania ziemi i rozdawnictwa, czas „kułaków” i innych opornych w stosunku do nuworyszów spod znaku sierpa i młota. W grudniu 1945 r. współpracownica z kancelarii adwokackiej poinformowała swego dawnego przełożonego o zainteresowaniu się jego osobą Urzędu Bezpieczeństwa. Majątek, mimo różnych prób zastosowania przysłowiowych kruczków prawnych, został po raz kolejny adwokatowi Stanisławowi Grodziskiemu zabrany. W następnym roku, w maju, przybity nieszczęściami Stanisław Grodziski starszy zaniemógł. Podobno była to grypa, jednak przeszła w zapalenie płuc, a to przyczyniło się – przy innych, w tym kardiologicznych schorzeniach – do jego przedwczesnej śmierci, co nastąpiło 29 września 1946 r. Na znany już rodzinie Grodziskich cmentarz skotnicki podążyli – za swym ojcem – w kondukcje pogrzebowym syn Stanisław Grodziski młodszy i córka – Beata (po mężu Wołoszyńska). Odtąd pozostali sami. Jak już wspomniałem, kilka dni po pogrzebie rodzeństwo nawiedziła bezpieka, która początkowo nie dawała wiary oświadczeniom syna, że ojciec zmarł, a tym samym nie uciekł w obawie przed aresztowaniem za granicę. Brat zaopiekował się siostrą i by zapewnić obojgu byt, podejmował się różnych prac, wyjeżdżał też w różne miejsca Polski. Pracował jako administrator domów, sprawozdawca sportowy, pracownik księgarni. Wcześniej – podczas okupacji nieobca mu była praca dróżnika, robotnika rolnego czy

¹² *Ibidem*, s. 30.

nawet w kamieniołomie, jego marzeniem było jednak pójście śladami ojca. Było to możliwe pod warunkiem nadgonienia zaległości w nauce, spowodowanych wydarzeniami wojny. Podczas okupacji swą przygodę z nauką rozpoczął na tzw. tajnych kompletach, później uczył się systemem wieczorowym, by w roku akademickim 1947/1948 rozpocząć naukę na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Ówczesne studia w tzw. trybie czteroletnim ukończył w roku akademickim 1950/1951. Warto odnotować, iż wielu przedwojennych profesorów nie przeżyło lat okupacji, spora część pozostała na emigracji, a ci, którzy powrócili, nie mogli rozwinąć nauczania bez oderwania się od realiów ówczesnego życia akademickiego Polski Ludowej. Osobą, która nie przeżyła wojny, był m.in. przedwojenny rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego – prof. Stanisław Estreicher, historyk prawa, jedna z ofiar *Sonderaktion Krakau*.

Spośród tych historyków prawa, którzy doczekali końca nocy okupacyjnej, wielu swe zainteresowania kierowało w stronę bezpieczniejszych, jak się wydawało, okresów w historii, jak starożytność czy średniowiecze. Wszystko po to, by przetrwać – w zgodzie z własnym sumieniem – najgorszy okres upolitycznienia nauki okresu stalinowskiego. Jedną z takich postaci był Adam Vetulani, ceniony nie tylko jako historyk prawa, ale i praktyk – krakowski sędzia¹³. Zwrócił on uwagę na Stanisława Grodzkiego, dostrzegając jego potencjał intelektualny. Vetulani był postacią znaną i szanowaną, także za przeszłość wojenną, jako że po wojnie obronnej 1939 r. wyjechał do Francji, gdzie walczył w 1940 r. w 6 kresowym pułku strzelców pieszych, ostatecznie internowany w Szwajcarii. Ten nietuzinkowy uczoney wywarł ogromny wpływ na Stanisława Grodzkiego i jego warsztat naukowy. Vetulani przyjaźnił się z arcybiskupem Karolem Wojtyłą, a prof. Grodziski opowiadał podczas spotkań – w ramach Katedry Powszechnej Historii Państwa i Prawa – o imieninach Adama Vetulaniego i kardynała Adama Sapiehy, które w scenarii nadchodzącego wieczoru wigilijnego w pałacu arcybiskupim współtworzyli młody wówczas ksiądz Karol Wojtyła i równie młody asystent Stanisław Grodziski.

Dbając o solidne podstawy warsztatu naukowego swych uczniów, Adam Vetulani wysłał Stanisława Grodzkiego na praktykę do Wojewódzkiego Archiwum Państwowego. Pobyt w archiwum, krytyczne podejście do źródeł, przy jednoczesnej opiece *mistrza Adama* – jak wspominali profesora jego uczniowie – przyniosły efekt w postaci kontynuacji przez Stanisława Grodzkiego założeń krakowskiej szkoły historycznej.

¹³ Por. Adam Vetulani 1901–1976 („W służbie nauki [PAU]”, 2005, nr 10, s. 9–12; wspólnie z W.M. Bartlem) oraz Z działalności organizacyjnej Adama Vetulaniego („W służbie nauki [PAU]”, 2005, nr 10, s. 31–35).

Prof. Stanisław Grodziski z żoną Antoniną z domu Peterówną (luty 1957).
Fotografia ze zbiorów dr Karoliny Grodziskiej

5

Po doświadczeniach studenckich i skończonych studiach prawniczych przyszła kolej na pracę naukową. W 1953 r. został starszym asystentem. Przygotowywał się do złożenia doktoratu, jednak ówczesna władza zlikwidowała w latach 1951–1958 przewody doktorskie. Przebrnąwszy przez tzw. przewód kandydacki, po ponownym przywróceniu doktoratów (w 1959 r.) otrzymał ów tytuł naukowy. Napisał wybitną dysertację pt. *Ludzie luźni. Studium z historii państwa i prawa polskiego* pod kierunkiem Adama Vetulaniego. Dwa lata później praca ukazała się drukiem¹⁴.

Tematyka Rzeczypospolitej szlacheckiej wybiła się w tym czasie na pierwsze miejsce wśród badań młodego naukowca. Rozpoczął również przygodę z „Czasopismem Prawno-Historycznym” ośrodka poznańskiego, któremu pozostał wierny do końca.

¹⁴ *Ludzie luźni. Studium z historii państwa i prawa polskiego*, WUJ, Kraków 1961, ss. 142 (rec.: J. Chamot w: „Kultura i Społeczeństwo” 1962, t. 6, nr 2; W. Hejnosz w: „Czasopismo Prawno-Historyczne” (dalej: CPH) 1962, t. XIV – 2; W. Rusiński w: RDSG 1962, t. 24).

W 1953 r. właśnie w tym periodyku ukazała się jego praca *Poglądy Stanisława Konarskiego na rozwój prawa w świetle jego Wstępu do Volumina Legum*¹⁵. Czy mógł przypuszczać, że do tematu wróci jako dojrzały naukowiec całe dziesięciolecie później, wydając słynne źródła *Volumina Constitutionum*? Problematykę reform szlacheckich kontynuował w następnych latach. W 1954 r. w poznańskim periodyku ukazał się kolejny jego artykuł: *Stosunek szlachty do cechów w świetle statutu warckiego*, a rok później *Projekt reform prawno-ustrojowych z r. 1673*¹⁶. Efektem naukowych dociekań było popularyzowanie zdobytej wiedzy. Podobnie postępował przecież jego ojciec, dzieło kontynuował Stanisław Grodziski młodszy. Właśnie w tym czasie wraz ze Stanisławem Romanem wydał skrypt pod nazwą *Przewodnik metodyczny z Historii Państwa i Prawa Polskiego*¹⁷.

Tymczasem dojrzał u niego kolejny temat badawczy. Profesor wpierym zajął się wdzięcznym problemem ustaw przeciwko zbytkowi – *Uwagi o prawach przeciwko zbytkowi w dawnej Polsce – leges sumptuariae*¹⁸, jednak uwieńczeniem pracy nad przekrojem ludności Rzeczypospolitej i jej prawami stała się osobna publikacja *Obywatelstwo w szlacheckiej Rzeczypospolitej*¹⁹. Była to praca habilitacyjna, wysoko oceniona przez recenzentów, osobno traktująca o obywatelstwie miejskim, osobno ziemskim, na tle poglądów Odrodzenia, jak i Oświecenia. Co godne podkreślenia, Stanisław Grodziski studiował w tym czasie podobną tematykę wśród innych badaczy, przy okazji recenzując ich prace²⁰.

¹⁵ S. Grodziski, *Poglądy Stanisława Konarskiego na rozwój prawa w świetle jego Wstępu do „Volumina Legum”*, CPH 1953, t. V, s. 109–123.

¹⁶ Idem, *Stosunek szlachty do cechów w świetle statutu warckiego*, CPH 1954, t. VI – 2, s. 177–195; *Projekt reform prawno-ustrojowych z r. 1673*, CPH 1956, t. VIII – 1, s. 168–182.

¹⁷ Idem (współ z S. Romanem), *Przewodnik metodyczny z Historii Państwa i Prawa Polskiego*, Warszawa 1956, s. 30. Gdy Stanisław Roman umarł – prof. Grodziski poświęcił mu pośmiertne wspomnienie: *Stanisław Roman (8. V. 1918 – 4. VIII. 1965)*, „Małopolskie Studia Historyczne” (dalej: MSH) 1966, R. IX, t. 11 – 2, s. 162–165.

¹⁸ Idem, *Uwagi o prawach przeciwko zbytkowi w dawnej Polsce – leges sumptuariae*, „Zeszyty Naukowe UJ. Prawo” 1958, t. V, s. 67–86.

¹⁹ Idem, *Obywatelstwo w szlacheckiej Rzeczypospolitej*, UJ, Kraków 1963, s. 209. Rec.: J. Bardach, CPH, 1965 t. XVII – 2.

²⁰ Chodzi tu w szczególności o recenzje następujących prac: *Transakcje chłopami w dawnej Rzeczypospolitej*, wyd. J. Deresiewicz – „Kwartalnik Historyczny” 1959, t. LXVI, z. 4, s. 1270–1272; *Głos w dyskusji na VIII Powszechnym Zjeździe Historyków Polskich – „Historia Państwa i Prawa”* 1959, t. VII, s. 120–122; *Instrukcje gospodarcze dla dóbr magnackich i szlacheckich z XVII–XIX wieku*, pod red. B. Baranowskiego – CPH 1960, t. XII – 2, s. 350–353; *Ordynacje i ustawy wiejskie z archiwów Metropolitalnego i Kapitulnego w Krakowie*, wyd. St. Kuraś – MSH 1960, R. III, z. 3–4, s. 121–124; H. Olszewski, *Doktryny prawno-ustrojowe czasów saskich* – CPH 1962, t. XIV – 1, s. 214–221; R. Rozdolski: *Stosunki poddańcze w dawnej Galicji* – CPH 1964, t. XVI – 1, s. 377–381, a z zagranicznych prac: V. Procházka, *Česká poddanská nemovitost v pozemkových knihách 16. a 17. století* – MSH 1965, R. VIII, z. 1–2, s. 173–177.

Problematyka ludności chłopskiej w dawnej Polsce zapoczątkowała również u Stanisława Grodzkiego zainteresowanie nieopracowanymi, a zachowanymi tu i ówdzie księgami wiejskimi. W 1960 r. wydał pierwszą publikację, zaznaczając w niej zakres swoich zainteresowań w tej materii. Był to artykuł zamieszczony w „Czasopiśmie Prawno-Historycznym” *Księgi sądowe wiejskie – zasięg terytorialny i geneza*²¹. Rok później opisał w „Małopolskich Studiach Historycznych” *Księgę sądową klucza dóbr Pieskowej Skąły*²². W ten sposób rozpoczął przygodę naukową z wydawnictwami źródłowymi²³. Z biegiem czasu Stanisław Grodzki zajmie się edycją źródeł do dziejów Żywca i Galicji, a pod koniec swej pracy uniwersyteckiej oraz po przejściu na emeryturę monumentalnym wydaniem dorobku sejmu dawnej Rzeczypospolitej, *Volumina Constitutionum*.

Wspólnie z Adamem Vetulanim opracował w 1963 r. *Inwentarz wsi klucza łączkiego*²⁴. Wydawał także księgi sądowe wiejskie, a część z nich – przezeń opracowana – wciąż czeka na edycję.

Oddając się pracy naukowej, Stanisław Grodzki zajął się też jej popularyzacją. W 1961 r. sporządził biogramy polskich królów do wydawnictwa albumowego *Poczet Królów Polskich*²⁵. Do dzieła tego wstęp napisał Jan Parandowski, doskonale rozumiejący istotę wspomnianej popularyzacji (w tym wypadku królów sportretowanych przez Jana Matejkę), co oddał w słowach: „Znajdują się tu wizerunki wśród najwcześniejszych wspomnień dzieciństwa”²⁶.

6

Mniej więcej dziesięć lat po zakończeniu wojny zainteresowania Stanisława Grodzkiego po raz pierwszy skierowały się w stronę Galicji. Jak przystało na badacza źródeł, zwrócił on uwagę przede wszystkim na zasób źródeł do dziejów tej

²¹ S. Grodzki, *Księgi sądowe wiejskie – zasięg terytorialny i geneza*, CPH 1960, t. XII – 1, s. 85–140.

²² Idem, *Księga sądowa klucza dóbr Pieskowej Skąły*, MSH 1961, R. IV, z. 3–4, s. 87–92.

²³ Temat ten szczegółowiej przedstawił w „Czasopiśmie Prawno-Historycznym”: *Jeszcze o księgach sądowych*, CPH 1963, t. XV – 1, s. 287–292.

²⁴ Idem, *Inwentarz wsi klucza łączkiego*, [w:] *Księgi sądowe wiejskie klucza łączkiego*, t. 2, wyd. i oprac. A. Vetulani, Ossolineum, Wrocław 1963, s. 200–222.

²⁵ *Poczet Królów Polskich. Biogramy opracował St. Grodzki*, Wydawnictwo Artystyczno-Graficzne (dalej: WAG), Kraków 1961 a także: *Poczet królów polskich według Jana Matejki. Biogramy opracował St. Grodzki*, wyd. 2 przejrane i poprawione, WAG, Kraków 1969. Por. też: *Poczet królów polskich. Biogramy opracował J. Gintel, przejrzał i uzupełnił St. Grodzki*, WAG, Kraków 1971.

²⁶ J. Parandowski, *Poczet królów polskich*, [w:] *Poczet królów polskich według Jana Matejki*, oprac. J. Skarbowski, WAG, Kraków [cop. 1961], (nlb).

dawnej prowincji austriackiej. Ku swemu zdumieniu skonstatował, że wiele z nich zachowały, i to mimo zakończonej dopiero wojny, małopolskie sądy, gdzie nie za bardzo wiedziano, co z nimi począć. Stanisław Grodziski udał się do sądów (zwłaszcza krakowskich) tyleż z kwereudą, co i z prośbą o przekazanie ich Bibliotece Jagiellońskiej. Dziś można korzystać z całych kompletów najwcześniejszych zbiorów uniwersalów galicyjskich, tzw. Pillerian, zbiorów ustaw administracyjno-prawnych Jerzego Piwockiego czy Rudolfa Kasparka i licznych innych, znajdujących się w Bibliotece Wydziału Prawa, podlegającej Bibliotece Jagiellońskiej.

W 1964 r. napisał do – tak można powiedzieć z perspektywy czasu – „swojego” „Czasopisma Prawno-Historycznego”²⁷ artykuł wprowadzający w historię prawa i ustroju Galicji: *Źródła prawa w Galicji w latach 1772–1848*²⁸. Rok później ze swoim późniejszym przyjacielem Stanisławem Salmonowiczem przedstawił dzieje prawa karnego w Galicji w pierwszym okresie zaborów²⁹.

Od tej pory tematyka Galicji, gdzie naród bez państwa tworzył swą wielką kulturę – jak wielokrotnie podkreślał Stanisław Grodziski – będzie u niego jednym z wiodących tematów badawczych, stając się z czasem życiową pasją. Pewne elementy wiedzy o Galicji uzupełniał kwereudą za granicą. Do dziś ceniony jest w Pradze jego artykuł o wpływie czeskiego prawa hipotecznego na podobne instytucje w Galicji³⁰. Było to możliwe dzięki znajomości z Vladimirem Proházką, a później także z Karelem Malým. Niestety, pierwszy z autorów zmarł już w 1967 r., a współpraca – choć kontynuowana – nie była już tak kordialna³¹.

Uzupełnieniem tych zahaczających o problematykę czeską zainteresowań była krótka synteza *Ustroju polityczno-prawnego Śląska austriackiego w latach 1742–1848*³². Pomimo że był młodym naukowcem, Profesor już wtedy posiadał renomę

²⁷ Współpracował z poznańskim ośrodkiem naukowym (w szczególności z Henrykiem Olszewskim). Wspólnie z Ludwikiem Łysiakiem dokonał oceny czasopisma w dwudziestopięcioletnie jego powstania; por. S. Grodziski, L. Łysiak, *Dwadzieścia pięć lat „Czasopisma Prawno-Historycznego”* [art. recenzyjny], KH 1974, t. LXXXI, nr 1, s. 126–132.

²⁸ S. Grodziski, *Źródła prawa w Galicji w latach 1772–1848*, CPH 1964, t. XVI – 2, s. 175–181.

²⁹ Idem (współ z S. Salmonowiczem), *Ustawa karna zachodniogaliczyjska z r. 1795. Zarys dziejów i charakterystyka*, CPH 1965, t. XVII – 2, s. 123–149 (recenzował J. Klabouch w: „Právněhistorické studie” 1967, 13, s. 304. Toż w streszczeniu angielskim w: *Abstracts of works published by the research staff of Jagiellonian University in 1965. Social sciences*, Cracov 1969, s. 8–10.

³⁰ Idem, *Z badań nad czesko-austriackim prawem hipotecznym i jego znaczeniem dla Galicji*, MSH 1965, R. VIII, z. 3–4, s. 61–82 (recenzował V. Procházka w: „Právněhistorické studie” 1967, 13, s. 304.

³¹ Stanisław Grodziski napisał o nim wspomnienie: *Vladimir Prochazka (1924–1967)*, „Studia Historyczne” (dalej: SH) 1968, R. XI, z. 3(42), s. 455–456.

³² Idem, *Ustrój polityczno-prawny Śląska austriackiego w latach 1742–1848*, SH 1967, R. X, z. 1–2 (36–37), s. 5–21.

znawcy dziejów Galicji, skoro ośrodek warszawski zlecił mu napisanie pierwszej części trzeciego tomu *Historii państwa i prawa Polski*, obejmującego zabór pruski i austriacki od rozbiorów do uwłaszczenia³³. Moim zdaniem szczególnie cenny jest z tego okresu twórczości artykuł o *Postulatach szlachty Galicji Zachodniej z okazji hołdu w 1796 roku*³⁴; widać w nim z jednej strony wnikliwość badacza źródeł, a jednocześnie umiejętność tworzenia syntezy. Ukazanie sposobu myślenia szlachty, próbującej pisać instrukcje poselskie dworowi wiedeńskiemu, w zderzeniu z jego oświeconym absolutyzmem, zupełnie nierozumiejącym istoty polskiego parlamentaryzmu, nosiłby w sobie prawie satyryczny wydźwięk, gdyby nie fakt, że dotyczył upadku państwowości polskiej.

Jednocześnie Stanisław Grodziski nie zaniedbywał pracy edytorskiej związanej z wydawaniem źródeł do dziejów wsi polskiej. W 1967 r. ukazały się liczące prawie 500 stron *Księgi sądowe wiejskie klucza jazowskiego 1663–1808*³⁵. Już trzy lata później Stanisław Grodziski wydał kolejne źródło: *Akta w sprawach chłopskich hrabstwa tarnowskiego z połowy XVIII wieku*³⁶. Temat dziejów wsi polskiej podjął wówczas również jego uczelniany kolega – Stanisław Płaza³⁷.

Był to wówczas czas wielu znaczących rocznic, jak Milenium państwowości polskiej czy chociażby 250-lecie sejmu niemego, zorganizowano więc wiele konferencji naukowych (w tym w Krakowie), z których relacje sporządził Stanisław Grodziski³⁸. Nawiązując do tysiącletnich dziejów Polski, złożył wówczas hołd swemu mistrzowi – Adamowi Vetulaniemu, nakreślając nauce polskiej jego dorobek w dziedzinie pogłębiania wiedzy o średniowiecznej kulturze prawnej³⁹.

³³ Por. *Historia państwa i prawa Polski*, t. 3, cz. 1: *Zabór pruski i austriacki od rozbiorów do uwłaszczenia*, makieta powielana, [s.n.], Warszawa [s.a.] (rozdział poświęcony ustrojowi Galicji).

³⁴ S. Grodziski, *Postulaty szlachty Galicji Zachodniej z okazji hołdu w 1796 roku*, CPH 1968, t. XX – 2, s. 81–93.

³⁵ Por. *Księgi sądowe wiejskie klucza jazowskiego 1663–1808*, oprac. i wyd. S. Grodziski, „Pomniki Prawa Polskiego”: dz. II, t. V, Ossolineum, Wrocław 1967, s. 496 (recenzował A. Hamerliński w: „Tygodnik Kulturalny” 1967, nr 51).

³⁶ *Akta w sprawach chłopskich hrabstwa tarnowskiego z połowy XVIII wieku*, oprac. i wyd. S. Grodziski, „Pomniki Prawa Polskiego”: dz. II, t. VII, Ossolineum, Wrocław 1970, s. 181.

³⁷ O profesorze Stanisławie Płazie oczyma Stanisława Grodziskiego por. *O profesorze Stanisławie Płazie wspomnienie*, „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie” 2006, t. LI, s. 11–14.

³⁸ Por. *Sesja naukowa Tysiąclecia Państwa Polskiego w Krakowie*, SH 1967, R. X, z. 3–4 (38–39), s. 205–207; *Sesja naukowa Tysiąclecia Państwa Polskiego*, CPH 1967, t. XIX – 2, s. 237–240 oraz *W rocznicę „Sejmu Niemego” 1717–1967*, SH 1967, R. X, z. 3–4 (38–39), s. 17–26.

³⁹ S. Grodziski, *Średniowieczna kultura prawna polska w świetle badań Adama Vetulaniego*, „Zeszyty Naukowe UJ. Prace prawnicze” 1968, nr 37, s. 108–113. Później poświęcił mu również

Pod koniec lat 60. ubiegłego wieku profesor Grodziski wydał szereg artykułów poświęconych dziejom ustrojowym Galicji. Jak się miało później okazać, były to prace stanowiące swoisty dodatek do pisanej wówczas przez niego niezmiernie ważnej publikacji, poświęconej ustrojowi galicyjskiemu: *Historia ustroju społeczno-politycznego Galicji 1772–1848*⁴⁰. Pomimo upływu lat praca ta do dziś jest jedną z najważniejszych publikacji dotyczących dziejów tej austriackiej prowincji. Ukazanie procesu przechodzenia ziem dawnej Rzeczypospolitej pod władzę Habsburgów, obiektywne przedstawienie ówczesnej rzeczywistości, często krytyczne w odniesieniu do rodzimych kreatorów teje – niestety, często zbyt szybko przyzwyczajających się do nowej roli, którą nakreślili im Maria Teresa i Józef II – podbudowane nutką anegdoty, wyważone i celne uwagi – to główne atrybuty tej pracy. Pisząc wielkie syntezy, Profesor, wzorem swoich mistrzów, w swój obszar badawczy wprowadzał odbiorców tzw. artykułem wstępnym, w którym otwierał problem zainteresowań naukowych, od razu stawiając tezy badawcze. Kiedy w 1969 r. pisał historię ustroju Galicji, opublikował właśnie taki artykuł wprowadzający *Z badań nad ustrojem społeczno-politycznym Galicji 1772–1848*⁴¹. Dostrzegła ten problem wytrawna badaczka dziejów polskiej administracji i prorektor krakowskiej Alma Mater Profesora – Dorota Malec. W mowie pożegnalnej, wygłoszonej podczas pogrzebu w kolegiacie św. Anny, wspomniała o wyznaczaniu przez krakowskiego Uczzonego współczesnym badaczom wielkich celów badawczych, wskazywaniu obszarów wiedzy do zagospodarowania. Na tym polegała kreatywność i polot jego umysłu – to nie tylko pomysł na swoje miejsce w nauce, ale i podkreślenie ważnych syntez wciąż czekających na opracowanie. Zbliżając się do tematu badawczego, zwracał Profesor najpierw uwagę na źródła i ich wykorzystanie, dopiero potem na literaturę. W ten sposób, niejako od początku miał kontrolę nad badanym zagadnieniem, a czytając, co piszą inni, od razu zdawał sobie sprawę z ich relacji do źródeł. To była cecha krakowskiej szkoły historycznej, konsekwentnie wpajana uczniom przez Adama Vetulaniego.

artykuł z okazji otrzymania doktoratu *honoris causa* – *Doktorat honorowy prof. dr. Adama Vetulaniego*, CPH 1974, t. XXVI – 2, s. 295–296.

⁴⁰ Idem, *Historia ustroju społeczno-politycznego Galicji 1772–1848*, Ossolineum, Wrocław 1971, ss. 303. Recenzje: S. Salmonowicz – „Rivista Italiana per le scienze giuridiche” 1971, vol. XV, ser. III, s. 357–359; W. Hubert-Zawadzki – „The English Historical Review” 1973, vol. VII; W.O. Borys, W.S. Kulczycki – „Ukraińskie słowianoznawstwo” 1974, nr 9, s. 78–80; W. Maas – „Zeitschrift für Ostforschung” 1973, Bd. 22, Heft, 3, s. 552–554. Osobne streszczenie angielskie teje książki w: *Abstracts of works published by the Jagiellonian University in the years 1969–1972. Social sciences*, Cracov 1975, s. 11–12.

⁴¹ Por. *Z badań nad ustrojem społeczno-politycznym Galicji 1772–1848*, „Sprawozdanie z posiedzeń Komisji Naukowych Oddziału PAN w Krakowie” 1969, t. XIII – 2, s. 457–459.

Początek lat 70. XX w. to również szereg artykułów porównujących historię Galicji z okresem staropolskim czy z dziejami ziem polskich pod rządami innych zaborców. Profesor zaczął ów cykl od *Galicyjskich projektów reform pańszczyźnianych w początkach XIX wieku*, gdzie ukazał możliwość zapobieżenia późniejszej rabacji poprzez przemyślane reformy wybijane nie tylko werblami zbliżającej się armii napoleońskiej, ale i refleksją rodzimych luminarzy⁴². Później poszerzył temat o pracę *Z dziejów kodyfikacji prawa na Ukrainie*⁴³, a w kolejce był już *Schyłek sądownictwa stanowego w Galicji*⁴⁴, następnie *Stanisława Dunin-Karwickiego poglądy na formę rządów w Polsce*⁴⁵, dalej: *Włodzimierza S. Kulczyckiego studia nad ustrojem politycznym i prawem Galicji*⁴⁶, *Polityka gospodarcza przełomu XVIII i XIX wieku oraz jej konsekwencje ustrojowe dla ziem polskich*⁴⁷, *Jakuba Kazimierza Haura wiejski poradnik prawny*⁴⁸, *O nową syntezę historii źródeł prawa polskiego*⁴⁹, wreszcie *Między Wiedniem i Warszawą. Uwagi na marginesie projektu konstytucji dla Galicji z 1790 r.*⁵⁰

W 1975 r. Stanisław Grodziski zasygnalizował kolejny problem badawczy, któremu poświęcić miał w przyszłości aż dwa tomy – dzieje sejmu galicyjskiego⁵¹. Lata 70. były więc u niego okresem szczególnego zainteresowania dziejami Galicji i całej monarchii habsburskiej. W celu upowszechnienia tych badań Stanisław Grodziski wydał zbiór esejów *W Królestwie Galicji i Lodomerii*⁵². W pracy tej po-

⁴² Por. S. Grodziski, *Galicyjskie projekty reform pańszczyźnianych w początkach XIX wieku*, SH 1970, R. XIII, z.4, s. 565–576.

⁴³ Idem, *Z dziejów kodyfikacji prawa na Ukrainie*, CPH 1979, R. XXII, z.2, s. 235–245.

⁴⁴ Idem, *Schyłek sądownictwa stanowego w Galicji*, „Sprawozdanie z posiedzeń Komisji Naukowych Oddziału PAN w Krakowie” 1969, t. XIII – 2, s. 473–475.

⁴⁵ Idem, *Stanisława Dunin-Karwickiego poglądy na formę rządów w Polsce*, [w:] *Księga pamiątkowa ku czci Konstantego Grzybowskiego*, Kraków 1971, s. 89–98.

⁴⁶ Idem, *Włodzimierza S. Kulczyckiego studia nad ustrojem politycznym i prawem Galicji*, SH 1971, R. XIV, z. 1, s. 111–116.

⁴⁷ Idem, *Polityka gospodarcza przełomu XVIII i XIX wieku oraz jej konsekwencje ustrojowe dla ziem polskich*, CPH 1971, t. XXIII – 1, s. 47–67.

⁴⁸ Idem, *Jakuba Kazimierza Haura wiejski poradnik prawny*, „Rocznik Sądecki” 1972, t. XIII, s. 41–88.

⁴⁹ Idem, *O nową syntezę historii źródeł prawa polskiego*, CPH 1974, t. XXVI – 1, s. 1–20.

⁵⁰ Idem, *Między Wiedniem i Warszawą. Uwagi na marginesie projektu konstytucji dla Galicji z 1790 r.*, [w:] *Wiek XVIII. Polska i świat. Księga poświęcona Bogusławowi Leśnodorskiemu*, red. A. Zahorski, PIW, Warszawa 1974, s. 295–305.

⁵¹ Por. idem, *Sejm galicyjski. Stan wiedzy i kierunku dalszych badań*, CPH 1975, t. XXVII – 2, s. 229–238.

⁵² Idem, *W Królestwie Galicji i Lodomerii*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1976, ss. 301. Recenzowali: H. Wereszyński – „Tygodnik Powszechny” 1976, nr 52; H. Izdebski – „Nowe Książki” nr 11 z 15.06.1977; „Student” 1976, nr 21.

kazał dojrzałość stylu literackiego i mistrzostwo syntezy (słynne odniesienie Profesora do ruchu niepodległościowego: „Polacy powstawali, a potem ich sadzano”). Książka doczekała się wznowienia w pięknej szacie graficznej w 2005 r.⁵³

Wyraźnie widać w publikacjach krakowskiego Uczonego ustawienie kursu badawczego na dzieje polityczne monarchii habsburskiej oraz autonomii. Chodzi tu m.in. o: *Gubernium lwowskie a kuria krakowska po pierwszym rozbiórce Polski*⁵⁴, *Udział Polaków w centralnych organach austriackiej administracji i sądownictwa*⁵⁵, *Austria na drodze od światłego do policyjnego absolutyzmu*⁵⁶, *Die Polen in der österreichischen Rechtspflege 1772–1914*⁵⁷, *Z badań nad kulturą prawną Galicji*⁵⁸, *Der Josephinismus und die polnische Gesellschaft am Ende des 18 Jahrhunderts. Absichten und Errungenschaften*⁵⁹ oraz inne, w tym artykuły recenzyjne dotyczące monarchii habsburskiej⁶⁰. Zainteresowania te zakończyły się wydaniem – trzykrotnie

⁵³ Idem, *W Królestwie Galicji i Lodomerii*, wyd. 2 poszerz., Kraków 2005, s. 262.

⁵⁴ Por. idem, *Gubernium lwowskie a kuria krakowska po pierwszym rozbiórce Polski*, „Analecta Cracoviensia” 1975, t. VII, s. 323–334.

⁵⁵ Idem, *Udział Polaków w centralnych organach austriackiej administracji i sądownictwa*, toż w języku niemieckim: *Der anteil der Polen an den zentralen Verwaltung – und Justizbehörden Österreichs*. Druk w: *Polacy w Austrii – materiał międzynarodowego sympozjum naukowego, które odbyło się w Uniwersytecie Jagiellońskim 22–23 maja 1975*, red. A. Pilch, WUJ, Kraków 1976, s. 179–186, 260–262.

⁵⁶ Idem, *Austria na drodze od światłego do policyjnego absolutyzmu*, [w:] *Europa i świat w epoce napoleońskiej. Konferencje historyczne*, red. M. Senkowska-Gluck, WP, Warszawa 1977, s. 233–250 (wyd. 2: 1988).

⁵⁷ Idem (współ z A. Partyką), *Die Polen in der österreichischen Rechtspflege 1772–1914*, „Studia Austro-Polonica” 1978, t. 1, s. 85–105.

⁵⁸ Idem, *Z badań nad kulturą prawną Galicji*, „Historyka” 1979, t. IX, s. 125–149.

⁵⁹ Idem, *Der Josephinismus und die polnische Gesellschaft am Ende des 18 Jahrhunderts. Absichten und Errungenschaften* (Giessener Abhandlungen zur Agrar- und Wirtschaftsforschung des europäischen Ostens, Bd. 99: *Modernisierung und nationale Gesellschaft im ausgehenden 18 und im 19 Jahrhundert. Referate einer deutsch-polnischen Historikerkonferenz*, 1979, s. 34–47).

⁶⁰ Por. idem, *Konstantego Grzybowskiego badania nad historią ustroju Galicji*, [w:] „Sprawozdania z posiedzeń Komisji Naukowych Oddziału PAN w Krakowie” 1972, XVI – 1, 1972, s. 84–85, rec. *Die erste polnische Teilung 1772. Baarb. von F. B. Kaiser und B. Stasiewski*, „Studium zum Deutschen in Osten”, Köln – Wien 1974 (CPH 1976, t. XXVIII – 2, s. 288–290); rec. *Die Habsburgmonarchie 1848–1918*, Hrsg. von A. Wandruszka und P. Urbanitsch, Bd. II: *Verwaltung und Rechtswesen*, Wien 1975 (CPH 1976, t. XXVIII – 2, s. 296–300), rec. *Tadeusz Mencel: Galicja Zachodnia 1795–1809. Studium z dziejów ziem polskich po III rozbiórce*, Lublin 1976 (KH 1976, t. LXXXIV z. 3, s. 754–757), rec. H. Izdebski, *Rada Administracyjna Królestwa Polskiego w latach 1815–1830* (CPH 1978, t. XXX – 2, s. 253–255), W. Kozub, *Mysł polityczna Antoniego Zygmunta Helcla* (CPH 1978, t. XXX – 2, s. 255–258).

wznawianej – biografii Franciszka Józefa I⁶¹. Książka zyskała uznanie wśród czytelników – połączenie dojrzałego warsztatu naukowego z nutką gawędziarstwa, odbrązowienie postaci najdłużej spośród Habsburgów panującego kajzera, momentami podbudowanej lekką ironią i literacki styl – to był przepis na sukces tej publikacji.

7

Profesor Grodziski recenzował wiele prac, opatrując je niekiedy polemicznymi uwagami, czasami wspominał swych kolegów i mistrzów. Były to w ciągu ósmej dekady XX wieku następujące prace: *Uwagi o historii prawa, jej miejscu wśród nauk historycznych i nazwie*⁶², *W odpowiedzi Marianowi Kallasowi*⁶³, *Konstantego Grzybowskiego badania nad historią ustroju Galicji*⁶⁴, *Feodolnaja Rossija wo wsieмирno-istoriczeskom processie*⁶⁵, *Dwadzieścia pięć lat „Czasopisma Prawno-Historycznego”*⁶⁶, *O nową syntezę historii źródeł prawa polskiego*⁶⁷, *Doktorat honorowy prof. Dr. Adama Vetulaniego*⁶⁸, *Bogusław Leśnodorski – sylwetka uczonego*⁶⁹, *Recenzja z pracy St. Giereszewskiego: Obywatele miast Polski przedrozbiorowej, studium źródłoznawcze*⁷⁰, *Recenzja z pracy: Die erste polnische Teilung 1772. Baarb. von F. B. Kaiser und B. Stasiewski, „Studium zum Deutschen in Osten”*⁷¹, *Recenzja z pracy: Die Habsburgmonarchie 1848–1918. Hrsg. Von A. Wandruszka und P. Urbanitsch,*

⁶¹ Por. idem, *Franciszek Józef I*, Ossolineum, Wrocław 1978, ss. 195 + 5 nlb (rec. H. Wereszycki – „Tygodnik Powszechny”, 19.11.1978; G. Rhode, *Zeitschrift für Ostforschung*, 28 JHRSG, H. 1, s. 162–164.

⁶² S. Grodziski, *Uwagi o historii prawa, jej miejscu wśród nauk historycznych i nazwie*, „Historyka” 1972, t. III, s. 89–101.

⁶³ Idem, *W odpowiedzi Marianowi Kallasowi*, CPH 1972, t. XXIV – 2, s. 223–224.

⁶⁴ Idem, *Konstantego Grzybowskiego badania nad historią ustroju Galicji*, „Sprawozdania z posiedzeń Komisji Naukowych Oddziału PAN w Krakowie” 1972, t. XVI – 1, s. 84–85.

⁶⁵ Idem, *Feodolnaja Rossija wo wsieмирno-istoriczeskom processie*. Izd. „Nauka”, Moskwa 1972, SH 1974, XVII – 1, s. 144–146.

⁶⁶ Idem, *Dwadzieścia pięć lat „Czasopisma Prawno-Historycznego”...*, *op. cit.*

⁶⁷ Idem, *O nową syntezę historii źródeł prawa polskiego*, CPH 1974, t. XXVI – 1, s. 1–20.

⁶⁸ Idem, *Doktorat honorowy prof. dr. Adama Vetulaniego*, CPH 1974, t. XXVI – 2, s. 295–296.

⁶⁹ Idem, *Bogusław Leśnodorski – sylwetka uczonego*, „Nauka polska” 1974, nr 6, s. 62–68.

⁷⁰ Idem, *Recenzja z pracy St. Giereszewskiego: Obywatele miast Polski przedrozbiorowej, studium źródłoznawcze*, CPH 1975, t. XXVII – 1, s. 169–171.

⁷¹ Idem, *Recenzja z pracy: Die erste polnische Teilung 1772. Baarb. von F. B. Kaiser und B. Stasiewski, „Studium zum Deutschen in Osten”*, Köln – Wien 1974, CPH 1976, t. XXVIII – 2, s. 288–290.

B.II: *Verwaltung und Rechtswesen*⁷², Juliusz Bardach, Bogusław Leśnodorski, Michał Pietrzak: *Historia państwa i prawa polskiego*⁷³, Adam Vetulani 1901–1976⁷⁴, Recenzja z pracy: Tadeusz Mencil: *Galicja Zachodnia 1795–1809. Studium z dziejów ziem polskich po III rozbiorze*⁷⁵, Recenzja z pracy H. Izdebskiego: *Rada Administracyjna Królestwa Polskiego w latach 1815–1830*⁷⁶, Recenzja z pracy W. Kozuba: *Mysł polityczna Antoniego Zygmunta Helcla*⁷⁷, *Opinia i głos w dyskusji nad muzeum sejmu polskiego*⁷⁸ i wreszcie recenzja z pracy Witolda Maisla *Archeologia prawna Polski*⁷⁹. Warto te tytuły przedstawić, jako że dowodzą one wielostronnego podejścia do badań Profesora. Naszkicował też sylwetki kilku wybitnych prawników do *Polskiego Słownika Biograficznego* oraz szeregu periodyków⁸⁰.

⁷² Idem, *Recenzja z pracy: Die Habsburgmonarchie 1848–1918*, Hrsg. Von A. Wandruszka und P. Urbanitsch, B. II: *Verwaltung und Rechtswesen*, Wien 1975, CPH 1976, t. XXVIII – 2, s. 296–300.

⁷³ Idem, *Recenzja z pracy: Juliusz Bardach, Bogusław Leśnodorski, Michał Pietrzak: Historia państwa i prawa polskiego*, Warszawa 1976, „Państwo i Prawo” 1977, R. XXXII, z. 8–9, s. 210–214.

⁷⁴ Idem, *Adam Vetulani 1901–1976*, CPH 1977, t. XXIX, z. 1, s. 153–161.

⁷⁵ Idem, *Recenzja z pracy: Tadeusz Mencil: Galicja Zachodnia 1795–1809. Studium z dziejów ziem polskich po III rozbiorze*, Lublin 1976, KH 1976, t. LXXXIV, z. 3, s. 754–757.

⁷⁶ Idem, *Recenzja z pracy H. Izdebskiego: Rada Administracyjna Królestwa Polskiego w latach 1815–1830*, CPH 1978, t. XXX – 2, s. 253–255.

⁷⁷ Idem, *Recenzja z pracy W. Kozuba: Mysł polityczna Antoniego Zygmunta Helcla*, CPH 1978, t. XXX – 2, s. 255–258.

⁷⁸ *Opinia i głos w dyskusji nad muzeum sejmu polskiego*, [w:] *Koncepcje i założenia programowe Muzeum Sejmu Polskiego. Materiały narady w dniu 29 maja 1980 r. Zbiór uwag i opinii wstępnych*, komitet Organizacyjny Muzeum Sejmu Śląskiego, Warszawa 1982, s. 52–53 i 89–102.

⁷⁹ Idem, *Recenzja z pracy W. Maisla: Archeologia prawna Polski*, Warszawa – Poznań 1982, ss. 365, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1982, R. 45, s. 225–258.

⁸⁰ Były to: *Morelowski Julian Feliks*, [w:] PSB, t. XXI, Kraków 1976, s. 766–767; *Ostrożyński Władysław 1857–1898*, [w:] PSB, t. XXIV, Kraków 1979, s. 592–593; (współ z Jerzym Malcem), *Józef Rafacz 1890–1944*, „Zeszyty Naukowe UJ. Prace Prawnicze” 1980, z. 86, s. 63–77; *Peter Janusz Wincenty*, [w:] PSB t. XXV, Wrocław 1980, s. 670–672; *Piekosiński Franciszek 1844–1906*, [w:] PSB, t. XXVI, Wrocław 1981, s. 77–81; *Piwocki Jerzy 1853–1920*, [w:] PSB, t. XXVI, Wrocław 1981, s. 614–615; *Zbigniew Jabłoński (1926–1984)*, „Historyka” 1985, nr 16, s. 143–144; *Lesław Pauli*, 2. VII. 1919 – 27. IX. 1986, SH 1988, R. XXXI, z. 3, s. 521–522; *Roman Stanisław*, [w:] PSB, t. XXXI, Wrocław 1989, s. 578–579; *Wojciech M. Bartel 1923–1992*, CPH 1992, t. XLIV, z. 1–2, s. 221–223; *Wojciech M. Bartel 1923–1992*, KH 1993, z. 1, s. 178–180; *Konstanty Grzybowski, historyk ustroju Polski*, CPH 1996, t. XLVIII, z. 1–2, s. 147–155; *Kazimierz Opalek*, 3. VII. 1918 – 11. XI. 1995, „Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności” 1996, s. 147–148; *Władysław Sobociński 1913–1995*, CPH 1997, t. XLIX, z. 1–2, s. 379–383; *Stanisław Estreicher jako twórca porównawczej historii państwa i prawa*, CPH 1998, t. I, z. 1, s. 117–128; *Józef Skąpski (15. VI. 1921 – 1. V. 1998)*, „Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności” 1998, s. 159–161; *Stanisław Tarnowski w Sejmie Krajowym Galicyjskim*, [w:] Stanisław Tarnowski, 1837–1917, PAU, Kraków

Pisząc o Galicji, w tym o zawężających ten temat artykułach dotyczących lokalnej historii poszczególnych miejscowości⁸¹, Profesor nie zaniedbywał wielkich tematów staropolskiego prawa. Najpierw na łamach „Czasopisma Prawno-Historycznego” zdiagnozował stan wydawniczy źródeł do historii państwa i prawa polskiego⁸², później przeszedł po raz pierwszy do sprawy reedycji *Volumina Legum*⁸³, a dalej do dziejów sejmu dawnej Rzeczypospolitej jako najwyższego organu ustawodawczego⁸⁴. W tym czasie pojawiła się w mediach, jak i w polskiej nauce kwestia powstania muzeum polskiego sejm i sejmowania. Stanisław Grodziski kilkakrotnie zabierał głos – jako ekspert – w kwestii stworzenia określonych idei,

1999, s. 25–30); Julian Dunajewski, [w:] *Uniwersytet Jagielloński. Złota Księga Wydziału Prawa i Administracji*, WUJ, Kraków 2000, s. 145–152; Sobociński Władysław Stanisław 1913–1995, [w:] PSB, t. XXXIX, Warszawa – Kraków 2000, s. 547–549; Irena Dwornicka 1953–2002, CPH 2001, t. LIV z. 1, s. 493; Irena Dwornicka (19. X. 1953 – 27. I. 2002), [w:] *Kronika Uniwersytetu Jagiellońskiego za rok akademicki 2001/2002*, WUJ, Kraków 2004, s. 309; Adam Vetulani 1901–1976, „W służbie nauki [PAU]” 2005, nr 10, s. 9–12; (współ z W.M. Bartlem), *O profesorze Stanisławie Płazie wspomnienie*, „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie” 2006, t. LI, s. 11–14; Wojciech Maria Bartel – badacz dziejów ustroju Polski, „W służbie nauki [PAU]” 2006, nr 12, s. 9–23; Marian (Wspomnienie o prof. Marianie Zgórniaku), „Kraków” 2009, nr 1, s. 40–41; Marian Zgórniak (5. XII. 1924 – 18. XI. 2007), „Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności” 2008, s. 224–227; Kazimierz Ignacy Orzechowski (13. VII. 1923 – 9. IV. 2009), „Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności” 2009, s. 247–250; Waclaw Uruszczak – prawnik i historyk, [w:] *Vetera Novis Augere – studia i prace dedykowane Waclawowi Uruszczakowi*, t. 1, red. S. Grodziski, WUJ, Kraków 2010, s. XXI–XXXI; Józef Andrzej Załuski, Stanisław Konarski i *Volumina Legum*, [w:] *Bracia Załuscy – ich epoka i dzieło*, red. D. Dukwicz, BN, Warszawa 2011, s. 163–175; Profesor Stanisław Wróblewski w Radzie Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego, „W służbie nauki [PAU]” 2011, nr 19, s. 61–68; Jakub Goldberg, 1924–2011, CPH 2012, t. LXIV z. 1, s. 303–305; Antoni Podraza – wspomnienie o przyjacielu, [w:] *Antoni Podraza, 1920–2008. Człowiek – uczonek – polityk*, red. S. Grodziski, G. Nieć, Księgarnia Akademicka, Kraków 2013; Włodzimierza Tetmajera *działalność polityczna – Rezolucja majowa z 1917 roku*, „Myśl Ludowa” 2014, nr 3, s. 229–237; Marian z Jasionowa, „Kraków” 2017, nr 11 (157), s. 67–69.

⁸¹ Por. S. Grodziski (współ z A. Partyką), *Bochnia i Bocheńskie w latach 1772–1848*, [w:] *Bochnia – dzieje miasta i regionu*, red. F. Kiryk, Z. Ruta, Urząd Miejski Miasta Bochni, Kraków 1980, s. 231–254.

⁸² S. Grodziski, *Działalność wydawnicza w dziedzinie źródeł do historii państwa i prawa polskiego. Osiągnięcia i niepowodzenia*, CPH 1980, t. XXXII – 2, s. 1–27.

⁸³ Idem, *Z prac nad reedycją „Volumina Legum”*, CPH 1981, t. XXXIII – 1, s. 260–261.

⁸⁴ Idem, *Sejm dawnej Rzeczypospolitej jako najwyższy organ ustawodawczy. Konstytucje sejmowe – pojęcie i próba systematyki*, CPH 1983, t. XXXV – 1, s. 163–175. Toż samo pt.: *Sejm Rzeczypospolitej jako najwyższy organ ustawodawczy. Konstytucje sejmowe – pojęcie i próba systematyki*, [w:] *Dzieje polskiego parlamentaryzmu w okresie przedrozbiorowym. Materiały konferencji naukowej*, Poznań – Kórnik 11–12. V. 1982 r., Wyd. Komitet Organizacyjny Muzeum Sejmu Polskiego, Warszawa 1983, s. 82–87.

stanowiących *leitmotiv* poszczególnych sal muzealnych⁸⁵. Chodziło również o wyekspozowanie określonych ustaw (konstytucji sejmowych), jak i wydarzeń, pokroju ogłoszenia Konstytucji 3 maja 1791 r.

8

Dla szerokiego kręgu czytelników prof. Grodziski spopularyzował swoją wiedzę w zbiorze esejów dotyczących nietuzinkowych historii kobiecych czasów Polski przedrozbiorowej. *W obronie czci niewieściej*, bo taki tytuł otrzymała ta praca, stała się przebojem księgarskim lat 80. ubiegłego stulecia⁸⁶ (książka doczekała się wznowienia⁸⁷). Ukazywała ona – bardzo dobrze udokumentowane źródłowo – historie kobiet doby staropolskiej, ale opowiadała także w anegdotycznej formie o „sądach krzywoustych, łysych i laskonogich”. O innych – koronowanych – głowach kobiecych Profesor napisze później w szkicu *Z dziejów sąsiedztwa Polski i Austrii*, gdzie podjął się przedstawienia Habsburżanek na tronie polskim⁸⁸.

W połowie lat 80. Stanisław Grodziski napisał kilka artykułów w obcych językach, poświęconych głównie, choć nie tylko, Galicji⁸⁹. Było to, moim zdaniem,

⁸⁵ Szerzej na ten temat: *Opinia i głos w dyskusji nad muzeum sejmu polskiego*, [w:] *Koncepcje i założenia programowe Muzeum Sejmu Polskiego...*, op. cit., s. 52–53 i 89–102; *Dzieje parlamentaryzmu na ziemiach polskich epoki przedrozbiorowej – uwagi do ekspozycji*, [w:] *Dzieje parlamentaryzmu na ziemiach polskich w okresie porobiorowym. Materiały konferencji naukowej, Kraków, 9–10 listopada 1982*, Komitet Organizacyjny Muzeum Sejmu Polskiego, Warszawa 1983, s. 208–210.

⁸⁶ S. Grodziski, *W obronie czci niewieściej*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1981. Recenzował: J Gurgul – „Problemy praworządności” 1983, nr 1, s. 83–87.

⁸⁷ Idem, *W obronie czci niewieściej. Szkice z dziejów kultury prawnej*, wyd. 2 rozsz., Grell, Kraków 2000. Recenzja: K. Sikorska-Dzięgielewska – CPH 2000, t. LIII z. 2, s. 242–244.

⁸⁸ Idem, *Z dziejów sąsiedztwa Polski i Austrii*, [w:] *Habsburżanki na tronie polskim. Katalog wystawy*, oprac. H. Wajs, Instytut Kultury Austriackiej – Archiwum Główne Akt Dawnych, Warszawa 1996, s. 7–14.

⁸⁹ Były to: *Bemerkungen über die Verfassung und die rechtliche Lage Galiziens im Rahmen der Habsburger Monarchie*, „Archivum Iuridicum Cracoviense” 1984, vol. XVII, s. 41–52; *Commission de Codification de la République de Pologne*, „Archivum Iuridicum Cracoviense” 1985, XVIII, s. 59–77, *Es relations politiques austro-polonaises considérées à la lumière de l’historiographie polonaise du XIX siècle*, „Etudes Danubiennes” 1985, Tome 1, Numero 2, s. 103–117; *Le régime des communes Rurales en Galicie (19 siècle)*, [w:] *Recueil de la société Jean Bodin*, XLV, *Les communautes Rurales*, Paris 1986, s. 511–527; *Die Verfassung vom 3 Mai – des erste polnische Aus Grundgesetz*, [w:] *Politik und Zeitgeschichte. Beilage zur Wochenzeitung „Das Parlament”*, Bonn, 25.07.1987, s. 40–46; *Das europäische Konzert von Metternich im Lichte der polnischen Historiographie*, [w:] *Geschichtsschreibung zwischen Wissenschaft und Politik Deutschland – Frankreich – Polen im 19 und 20 Jahrhundert*, Hrsg. H. Timmermann, Saarbrücken 1987, s. 191–206.

echem spotkań polsko-niemieckiej komisji do spraw wydania wspólnego podręcznika do nauki historii w Otzenhausen⁹⁰. W każdym razie profesor Grodziski w rozmowach kularowych oraz podczas zebrań Katedry Powszechnej Historii Państwa i Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego często powoływał się na ustalenia tam poczynione, a dotyczące wspólnej historii i jej oceny oraz próby stworzenia wspólnej syntezy dziejów. Czy mogło zatem zabraknąć nawiązań do dziejów Habsburgów?

W 1984 r. Stanisław Grodziski napisał kolejną książkę, przytoczoną już na początku niniejszego artykułu. *Feliksa Boronia pielgrzymka do historii*⁹¹, pomimo trzymającego niemal do końca pozytywnego napięcia, była dziełem kończącym się tragicznym finałem owego nietuzinkowego chłopca: wracając z pielgrzymki do Kalwarii Zebrzydowskiej, wsiadł na prom wiślany w okolicach Tyńca, ten jednak uległ przełamaniu, a tym samym zatonięciu. Na liście ofiar znalazło się też nazwisko bohatera spod Krakowa.

9

W 1987 r. Profesor wydał *Dziejopis Żywiecki* pióra wójta żywieckiego, żyjącego na przełomie XVII i XVIII w. Andrzeja Komonieckiego⁹², któremu praca ta przyniosła poczesne miejsce w historii Żywca. Jest to dzieło monumentalne, liczące 719 stron tekstu właściwego oraz 25 stron opracowania, wznowione ze względu na zainteresowanie badaczy Żywiecczyny, stanowiąc podstawową bazę źródłową do jej dziejów⁹³.

⁹⁰ Por. S. Grodziski, *Międzynarodowe kolokwium historyków i politologów*, Otzenhausen, RFN, 20–24.06.1984, SH 1985, t. XXVIII, z.1, s. 149–150.

⁹¹ Idem, *Feliksa Boronia pielgrzymka do historii*, Wydawnictwo Literackie, Kraków – Wrocław 1984, ss. 151+2 nlb. Recenzował: J. Reszczyński – „Kronika Rzymska” 1984, nr 23, s. 24–25; K. Kania – „Kierunki” 1984, nr 40, z. 9. Dzieło wznowione w 2020 r.

⁹² *Chronografia albo Dziejopis Żywiecki*, wydali Stanisław Grodziski i Irena Dwornicka w ramach Pracowni Wydawnictw Źródłowych Instytutu Historyczno-Prawnego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Żywiec 1987. Dzieło wznowione w 2005 r.

⁹³ Do problemów tego regionu powrócił Stanisław Grodziski w innej pracy *O kronice żywieckiej z XIX słów parę*, [w:] *Z historii państwa, prawa, miast i Polonii. Studia ofiarowane prof. Władysławowi Ćwikowi w czterdziestolecie jego pracy twórczej*, red. J. Ciągwa, T. Opas, UMCS, Rzeszów 1998, s. 311–319. Por. idem: *Zabójstwo w świetle praktyki sądowej miasta Żywca w XVI–XVIII wieku*, [w:] *Zasady procesu karnego wobec wyzwań współczesności. Księga ku czci profesora Stanisława Waltosia*, red. J. Czapska, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 2000, s. 544–555 i wreszcie *Kroniki żywieckie ks. Franciszka Augustina, od czasów zamierzchłych do 1845 r.*, wydali: S. Grodziski, Z. Jedynak, R. Kosiński, Z. Rączka, W. Zyzak, Żywiec – Kraków 2007; *Uwagi o wartości badawczej kronik żywieckich z XIX wieku*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Rzeszowskiego. Prawo” 2009, t. 8, s. 49–56; *Karna praktyka sądu żywieckiego w XV–XVIII*

Wspomniany rok 1987 obfitował w opracowania naukowe krakowskiego Uczono-ego. Po monumentalnej pracy o Żywcu Stanisław Grodziski sporządził obraz pierwszego dziesięciolecia życia w zaborach. *Polska zniewolona 1795–1806*⁹⁴, napisana wspólnie z Eligiuszem Kozłowskim, ukazała nie tylko polskie ziemie po ostatecznym ich zajęciu przez państwa ościenne (autorzy we wstępie wyjaśnili, że pojęcie: „Polska po rozbiore jest nieprecyzyjne”, jako że niektóre ziemie polskie już od 1772 r. znalazły się pod obcym panowaniem), ale i próby odzyskania niepodległości podejmowane na włoskiej ziemi rękami Polaków przez Napoleona Bonapartego. Uzupełnieniem tej problematyki był wydany jeszcze w tym samym roku rozdział w zbiorowej publikacji o społeczeństwie polskim: *Schyłek stanu szlacheckiego na ziemiach polskich*⁹⁵.

Tylko na chwilę Stanisław Grodziski zmienił kierunek swoich zainteresowań, kiedy rok później, w 1988 r., opracował kolejne wydanie pracy Stanisława Kutrzeby o czasach I wojny światowej i tzw. międzywojnia⁹⁶. Poza tym intensywnie pracował nad dziejami Galicji i monarchii habsburskiej⁹⁷. Po licznych artykułach

wieku, [w:] *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa prof. Andrzeja Zolla*, t. 2, red. P. Kardas et al., Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2012, s. 7–18.

⁹⁴ S. Grodziski, *Polska zniewolona*, [w:] *Dzieje narodu i państwa polskiego*, t. 3, oprac. wspólnie z E. Kozłowskim, KAW, Warszawa 1987, s. 249–252.

⁹⁵ Idem, *Schyłek stanu szlacheckiego na ziemiach polskich*, [w:] *Spółeczeństwo polskie XVIII i XIX w.*, t. 8, red. J. Leskiewiczowa, PWN, Warszawa 1987, s. 95–108.

⁹⁶ S. Kutrzeba, *Polska Odrodzona 1914–1939*, przejrzał, uzupełnił i do druku przygotował S. Grodziski, Znak, Kraków 1988, ss. 306.

⁹⁷ Por.: *Walka o wyodrębnienie Galicji 1868–1873*, CPH 1985, t. XXXVII, z. 1, s. 61–78; *Austro-Węgry z perspektywy stulecia*, SH 1987, t. XXX, z. 1, s. 139–146; *Les réformes de Marie Thérèse et de Joseph II en Galicie 1772 a 1790*, [w:] *Études sur le XVIII siècle*, XV: *Unité et diversité de l'Empire des Habsbourg à la fin du XVIII siècle*, Bruxelles 1988, s. 55–64; *Zur politischen Karriere von Polen in Österreich*, [w:] *Polen – Österreich, aus der Geschichte einer Nachbarschaft*, Hrsg von W. Leitsch und M. Wawrykowa, Wien – Warszawa 1988, s. 181–201 (wyd. pol.: *Na drogach karier politycznych Polaków w Austrii 1860–1914*, [w:] *Austria – Polska, z dziejów sąsiedztwa*, WSiP, Warszawa – Wiedeń 1989, s. 171–189); *Die Beziehungen zwischen Österreich und Polen im Lichte der polnischen Geschichtsschreibung des 19 Jahrhunderts*, [w:] *Polen – Österreich...*, op. cit., s. 266–279 (wyd. pol.: *Stosunki pomiędzy Austrią a Polską w świetle historiografii polskiej w XIX w.*, [w:] *Austria – Polska...*, op. cit., s. 153–266); *Polnische Juristen an den Höchsten Gerichten der Habsburgermonarchie, 1848–1914*, „Zeszyty Naukowe UJ. Prace Historyczne 90: Studia Austro-Polonica” 1989, z. 4, s. 93–108; *Die Beziehungen zwischen Österreich und Polen im Lichte der polnischen Historiographie des 19 Jahrhunderts*, [w:] *Österreichische Osthefte*, 32 Jahrgang, Heft 2, Wien 1990, s. 240–252; *Uwagi nad ustrojem gminy w Galicji*, „Zeszyty Naukowe UJ. Prace z nauk politycznych” 1991, z. 28: *Idee – Państwo – Prawo*, red. J. Majchrowski, s. 103–112; *Austria w epoce metternichowskiej*, [w:] *Europa i świat w epoce restauracji, romantyzmu i rewolucji 1815–1849*, t. 1, red. W. Zajewski, Wiedza Powszechna, Warszawa 1991, s. 305–332; *Der galizische Landtag*, [w:] *Repräsentation. Aspekte historischer Entwicklung in Deutschland und Polen*,

poświęconych tej tematyce, przysłała kolej na następną monografię. Tym razem były to dzieje sejmu galicyjskiego, praca wydana w dwóch tomach, z których drugi stanowią teksty źródłowe do dziejów tej niezwykle ważnej instytucji autonomii polskiej w monarchii habsburskiej⁹⁸. Praca doczekała się wznowienia w 2018 r. i do dziś stanowi podstawowe dzieło do badań nad sejmem galicyjskim⁹⁹. Incydentalnie w tym czasie Stanisław Grodziski zajmował się też problematyką statusu prawnego Żydów na ziemiach polskich (o czego nawiązywał także później¹⁰⁰), miało to jednak związek z ciągle prowadzonymi, wielowątkowymi badaniami nad dziejami polskiego parlamentaryzmu doby przedrozbiorowej. Stanisław Grodziski nie ograniczał się wszak tylko do kwestii ustrojowych; potrafił ukazać szereg monograficznych wątków z innych dziedzin¹⁰¹. Na szczególną uwagę zasługuje jego

Hrsg. von H. Timmermann, Saarbrücken 1992, s. 125–131; *U początków Akademii Umiejętności*, „Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności” 1992, s. 90–103; *Samorząd gminny i powiatowy w Galicji epoki autonomicznej*, „Krakowskie Studia Prawnicze” 1992, R. XXV, s. 81–94; *Pierwszy spór chłopsko-ziemiański w Sejmie krajowym galicyjskim*, „Śląski Kwartalnik Historyczny »Sobótka«” 1993, R. XLVIII, nr 2–3, s. 295–304.

⁹⁸ S. Grodziski, *Sejm krajowy galicyjski 1961–1914*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1993, t. I, s. 216+3 nlb; t. II, s. 557+1 nlb. Recenzował: T. Gąsowski – KH 1994, t. CI, z. 3, s. 94–97; A. Rosner – „Przegląd Sejmowy” 1994, R. II, z. 1 (5), s. 104–109; J. Buszko – SH 1994, R. XXXVII, z. 3, s. 434–436.

⁹⁹ Idem, *Sejm Krajowy Galicyjski 1861–1914*, t. 1–2, wstęp M. Małecki, Księgarnia Akademicka, Kraków 2018.

¹⁰⁰ Por.: *Z dziejów krakowskiego sądownictwa wojewodzińskiego nad Żydami*, [w:] *Żydzi w dawnej Rzeczypospolitej. Materiały z konferencji: „Autonomia Żydów w Rzeczypospolitej Szlacheckiej”*, 22–26 IX 1986, Ossolineum, Wrocław 1991, s. 102–116; *The Kraków Voivode’s Jurisdiction over Jews. A Study of the Historical Records of the Kraków Voivode’s Administration of Justice to Jews*, [w:] *The Jews in Old Poland 1000–1795*, eds. A. Polonsky, J. Basista and A. Link-Lenczowski, London – New York 1993, s. 199–218; *Stanowisko prawne Żydów w Galicji: reformy Marii Teresy i Józefa II (1772–1790)*, [w:] *Lud żydowski w narodzie polskim. W dwóchsetlecie projektu ustawy „Urządzenie ludu żydowskiego w całym narodzie polskim”*. Materiały sesji naukowej w Warszawie w dniach 15–16 września 1992, zorganizowanej przez IH PAN i Ośrodek Badań Dziejów i Kultury Żydów Polskich Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie, Warszawa 1994, s. 64–80; *Z nowych badań nad dziejami Waadu – Sejmu Żydów Korony*, [w:] *Parlament, prawo, ludzie. Studia ofiarowane profesorowi Juliuszowi Bardachowi*, red. K. Iwanicka et al., Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1996, s. 86–92; *Das Zusammenleben von Polen, Deutschen und Juden auf dem Gebiet Galiziens 1772–1914*, [w:] *Zwischen Abgrenzung und Assimilation – Deutsche, Polen und Juden. Schaulplätze ihres Zusammenlebens der Zeit der Aufklärung bis zum Beginn des Zweiten Weltkrieges*, Hrsg. von R. Maier und G. Stöber, Hannover 1996, s. 11–123; *Jewish Privileges in the Polish Commonwealth. Charters of Rights Granted to Jewish Communities in Poland-Lithuania in the Sixteenth to Eighteenth Centuries* (ed. J. Goldberg, Jerusalem 1985–2001, recenzja w: KH 2003, t. CX, z. 2, s. 120–123).

¹⁰¹ Sporządził m.in. w formie wspomnieniowej artykuł o zasługach cywilisty Jana Gwiazdomorskiego: *Jan Gwiazdomorski o istocie życia uniwersyteckiego*, „Krakowskie Studia Prawnicze”

studium (napisane wraz z Haliną Blak) o Matejkowskim *Hołdzie Pruskim*¹⁰² oraz artykuł o Stanisławie Konarskim, luminarzu polskiego Oświecenia¹⁰³.

10

W latach transformacji ustrojowej Stanisław Grodziski wielokrotnie zabierał głos w sprawach powstającej wówczas nowej konstytucji¹⁰⁴. Nie mogło wszak zabraknąć jego głosu, skoro uchodził w owym czasie za najwybitniejszego specjalistę od dziejów staropolskiego sejmu, jak i dziewiętnastowiecznych instytucji autonomii galicyjskiej. Pod koniec lat 80. i 90. ubiegłego wieku napisał wiele publikacji o charakterze tak monograficznym, jak ściśle syntetycznym, dotyczących sejmu polskiego¹⁰⁵. Brał

1992, R. XXV, s. 95–103; (współ z W.M. Bartlem), *Die Rolle der Religion in den Nationalbewegungen Ost-Mittel Europas*, [w:] *Die Entstehung der Nationalbewegung in Europa 1750–1989. Dokumente und Schriftn der Europäischen Akademie Otzenhausen*, Bd. 71, Berlin 1993, s. 203–212; *Poczet królów polski Jana Matejki (biogramy)*, Wyd. Parol, Kraków 1993; *Nauka i nauczanie prawa prywatnego w Uniwersytecie Jagiellońskim w 1945 roku*, [w:] *Rozprawy z polskiego i europejskiego prawa prywatnego*, red. A. Mączyński et al., Secesja, Kraków 1994, s. 73–84; *O zadaniach i obowiązkach historii państwa i prawa polskiego – wczoraj i dziś*, CPH 1994, t. XLVI, z. 1–2, s. 19–29; *Równouprawnienie narodowe w Monarchii Habsburskiej (Uwagi na marginesie studiów Geralda Stourzha*, SH 1994, R. XXXVII, z. 3, s. 417–424; *Uwagi o inkorporacji Mazowsza – lenna Korony*, „Zeszyty Naukowe Ostrołęckiego Towarzystwa Naukowego im. A. Chętnika” 2000, t. XIV, s. 114–109; *Księga sądowa starostwa krzeczowskiego i jej wartość badawcza*, [w:] *Poprzez stulecia...*, op. cit., s. 101–112; *Komisja Kodyfikacyjna: ludzie i dzieło*, [w:] *Studia i Materiały*, t. XII, Wydawnictwo Trybunału Konstytucyjnego, Warszawa 2000, s. 19–32.

¹⁰² H. Blak, S. Grodziski, *Hołd Pruski. Obraz Jana Matejki*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 1990.

¹⁰³ S. Grodziski, *Stanisław Konarski i jego program wychowania narodu*, [w:] *Materiały Międzynarodowej Sesji Pedagogicznej „Wychowanie dla demokracji”*, Centrum Młodzieży im. Dr. H. Jordana, Kraków 1991, s. 32–39.

¹⁰⁴ Por. w szczególności: *Opinia o projekcie Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, opracowanym przez Komisję Konstytucyjną Senatu Rzeczypospolitej*, [w:] *Prace Komisji Konstytucyjnej Senatu*, t. 5, Warszawa 1991, s. 73–75.

¹⁰⁵ Por. w szczególności: *L'union entre la Pologne et la Lithuanie en tant que forme d'état*, [w:] *Changes in two Baltic countries – Poland and Sweden in the XVIII-th century*, UAM, Poznań 1990, s. 101–111; *Ankieta konstytucyjna, sporządzona na zaproszenie Komisji Konstytucyjnej Senatu Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] *Prace Komisji Konstytucyjnej Senatu Rzeczypospolitej Polskiej*, z. 2, Poznań – Warszawa 1990, s. 66–83; *Z dziejów prac nad kodyfikacją prawa na lewobrzeżnej Ukrainie w XVIII wieku*, [w:] *Przemiany w Polsce, Rosji, na Ukrainie, Białorusi i Litwie, druga połowa XVII – pierwsza połowa XVIII w.*, Ossolineum, Wrocław 1991, s. 102–109. Do prac o charakterze syntez dotyczących polskiego parlamentaryzmu należą: *Pięćset lat Sejmu Polskiego. Rzut oka na stan badań*, „Przegląd Sejmowy” 1993, R. I, nr 1, s. 7–21; *Idee i osiągnięcia pięciu wieków Sejmu Polskiego. Wykład prof. Stanisława Grodziskiego wygłoszony 2 maja 1993 roku w Sali posiedzeń Sejmu podczas uroczystych obchodów pięćsetnej rocznicy ukształtowania*

również udział w powstaniu dzieła podsumowującego: *Obywatelskie inicjatywy Solidarności 1980–1990*¹⁰⁶.

Nie były to łatwe czasy dla Polski ani dla nauki polskiej – czasy stanu wojennego i represji związanych z jego wprowadzeniem¹⁰⁷. Po latach wrócił do nich i przedstawił swój punkt widzenia w pracy wspomnieniowej *Za trzecim razem. Zapiski uniwersyteckie z lat 1968, '81, 1989*¹⁰⁸. Jak napisał we wstępie: „Pod tym wspólnym tytułem kryją się notatki powstałe w środowisku uniwersyteckim, poświęcone wiosnie 1968, grudniowi 1981 roku oraz wydarzeniom z lat 1987–1989”¹⁰⁹.

Kiedy zbliżał się przełom wieków, pod koniec lat 90. Stanisław Grodziski rozpoczął wydawanie monumentalnego dzieła poświęconego źródłom do dziejów polskiego parlamentaryzmu doby przedrozbiorowej: *Volumina Constitutionum*¹¹⁰. Dzieło to, w całości przygotowane przez Stanisława Grodziskiego i jego współpracowników, a wydawane przez Wydawnictwo Sejmowe, powoli dobiega finalizacji.

się Sejmu Polskiego, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1993 (przedruk: „Kronika Sejmowa” 1993, nr 72 (117), s. 5–10; „Przegląd Sejmowy” 1993, R. I, nr 2, s. 17–24); *Parlamentaryzm na ziemiach polskich w epoce przedrozbiorowej*, [w:] J. Bardach, S. Grodziski, A. Gwiżdż, A. Jankiewicz, K. Działocha, R. Kraczkowski, D. Jarosz, *Dzieje Sejmu Polskiego*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1993, s. 99–143; *Uwagi o parlamentaryzmie na ziemiach polskich po rozbiorach*, [w:] *Spółczesność obywatelska i jego reprezentacja 1493–1993*, red. J. Bardach, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1995, s. 125–138; (współ z S. Salmonowiczem), *Uwagi o królewskim ustawodawstwie: I: w Polsce XVI wieku; II: w epoce elekcyjnej*, [w:] *Parlamentaryzm i prawodawstwo przez wieki. Prace dedykowane prof. Stanisławowi Płazie w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, red. J. Małec i W. Uruszczak, WUJ, Kraków 1999, s. 149–160; *Stanisława Kutrzeby projekt konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, „W służbie nauki [PAU]” 1998, nr 2: *Stanisław Kutrzeba 1876–1946*, s. 49–62. Osobno – jak zwykle – potraktował źródła i stan badań nad nimi: *Z prac nad reedycją staropolskich ustaw sejmowych – Volumina Constitutionum*, [w:] *Sprawozdania z czynności i posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności*, t. LVIII, PAU, Kraków 1995, s. 51–58.

¹⁰⁶ *Obywatelskie inicjatywy Solidarności 1980–1990. Zebrali i przygotowali do wydania: Kazimierz Barczyk, Stanisław Grodziski, Stefan Grzybowski*, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2001.

¹⁰⁷ Por. S. Grodziski, *Nauka i nauczanie historii prawa w Uniwersytecie Jagiellońskim (1945–2005)*, „Nauka polska, jej potrzeby, organizacja i rozwój” 2006, t. XV, s. 133–174.

¹⁰⁸ Idem, *Za trzecim razem...*

¹⁰⁹ *Ibidem*, s. 7.

¹¹⁰ Por. *Volumina Constitutionum*, t. I: 1493–1549. Vol. I: 1493–1526, do druku przygotowali: Stanisław Grodziski, Irena Dwornicka i Waław Uruszczak. Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1996.

11

Podsumowując ten mijający wiek w twórczości Stanisława Grodzkiego, przyjdzie stwierdzić, iż działalność krakowskiego Profesora skupiała przede wszystkim badania nad dziejami sejmu staropolskiego, Galicji i monarchii habsburskiej, zaś na osobne potraktowanie zasługuje jego wydawanie, niekiedy reedycja, prac źródłowych. Stanisław Grodzki dał się jednak poznać również jako specjalista w innych tematach, które sygnalizowałem w niniejszym szkicu, ale które stanowiły jedynie uwertury do tematów zasadniczych. Irytowała go – co wiem z rozmów z nim przeprowadzonych – tendencja do specjalizowania się kadry profesorskiej w niewielkim przedziale historii, wśród niewielkich rzeczowo problemów ustrojowych, prawnych, historycznych i dogmatycznych. Podawał passus, jednocześnie się zzymając, jednego z kolegów profesorów, który odmówił zrecenzowania pracy doktorskiej, uzasadniając to specjalizowaniem się tylko w epoce napoleońskiej, trwającej – jak podkreślał z naciskiem, ale i z ironią – zaledwie 10–15 lat¹¹¹.

To, co godne podkreślenia, to żelazna dyscyplina w pisaniu prac naukowych, jak i ich popularyzacji.

Schyłek ubiegłego wieku upłynął Profesorowi pod kątem dalszych badań nad dziejami Habsburgów oraz Galicji¹¹². Uwieńczeniem tej pracy była monografia

¹¹¹ W jakiś czasem potem, pisząc swe wspomnienia, Stanisław Grodzki odniósł się do tego tematu. Początkujący naukowiec ma ogromne horyzonty, ale nieusystematyzowaną wiedzę, która nieco się pogłębia przy zacieśnianiu horyzontów – por. S. Grodzki, *Klio, córka Mnemosyne...*, *op. cit.*, s. 289 i n.

¹¹² Por. idem, *Zarys ustroju politycznego Galicji*, [w:] *Galicja i jej dziedzictwo*, t. 1: *Historia i polityka*, red. W. Bonusiak i J. Buszko, WWSP, Rzeszów 1994, s. 17–31; *Sejm galicyjski. Aktualny stan badań*, [w:] *Parlamentaryzm w Polsce we współczesnej historiografii*, red. J. Bardach, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1995, s. 139–149; *Miejsce i rola Uniwersytetu Jagiellońskiego w Sejmie Krajowym Galicyjskim*, [w:] *Dawne prawo i myśl prawnicza. Prace historyczno-prawne poświęcone pamięci Wojciecha Marii Bartla*, WUJ, Kraków 1995, s. 207–226; *Losy prawa polskiego w Galicji 1772–1848*, [w:] *Partykularyzm a unifikacja prawa w Polsce, XV–XX w.*, Polskie Towarzystwo Historyczne – Uniwersytet Gdański, Gdańsk 1994, s. 47–60; *Galicja w ramach monarchii habsburskiej*, [w:] *Militarne i polityczne znaczenie operacji gorlickiej w działaniach wojennych I wojny światowej. Materiały sesji naukowej*, Gorlice 1995, s. 15–23; *Cesarsko-austriacki statut rodzinny z 3 lutego 1839 roku. Komentarz i przepisy*, [w:] *Prace Komisji Środkoeuropejskiej*, t. III. PAU, Wydział Historyczno-Filozoficzny, Kraków 1995, s. 17–47; *Das Königreich Galizien-Lodomerien und die Bukowina im Kaisertum Österreich 1772–1848*, [w:] *Kaisertum Österreich 1804–1848, Ausstellung Schallaburg 1996*, s. 55–66; *Justizreformen in Galizien in der Regenerungszeit Maria Theresias und Joseph II*, „*Studia Austro-Polonica*” 1996, t. 5: *Österreich – Polen. 1000 Jahre Beziehungen*, s. 123–132; *Z dziejów starań o prymat Krakowa w Galicji*, [w:] *Kraków – Małopolska w Europie Środka. Studia ku czci prof. Jana M. Mateckiego*, TAIWPN Universitas, Kraków 1996, s. 207–211; *Habsburgowie*, [w:] *Dynastie Europy*, red. A. Mączak, Ossolineum, Wrocław 1997, s. 101–136; *Reformy sądowe Marii Teresy i Józefa II*

*Wzdłuż Wisły, Dniestru i Zbrucza. Wędrowki po Galicji*¹¹³. Uwidoczniał się w niej po raz kolejny kunszt literacki Stanisława Grodzkiego, szczegółowe badania nad dziejami Galicji dały mu bowiem szczegółowe retrospektywne doświadczenie badawcze, które w całości pełni wykorzystał. Praca spotkała się z ciepłym przyjęciem wśród czytelników¹¹⁴.

Stanisław Grodzki incydentalnie zajął się też problematyką węgierską¹¹⁵. Te ostatnie zainteresowanie nie wzięło się bez powodu: krakowski Uczony zajmował się przecież wykładaniem przedmiotów historycznoprawnych na Wydziale Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. To jemu należy zawdzięczać powstanie także nowego przedmiotu pod nazwą Porównawcza historia ustrojów państwowych, będącego dopełnieniem profesora Stanisława Płazy Historii prawa na tle porównawczym¹¹⁶. Dokonując analizy systemów ustrojowych Europy, Stanisław Grodzki słusznie zauważył podobieństwa pomiędzy polskimi a węgierskimi instytucjami sejmowymi. Ujął swe spostrzeżenia nie tylko we wspomnianym artykule, ale i w wydany w 1998 r. podręczniku dla studentów *Porównawcza historia ustrojów*

w *Galicji*, „Studia Austro-Polonica” 1997, t. 5: *Austria – Polska. 1000 lat kontaktów* (wersja polska), s. 111–118; *Dwa obrazy Galicji. Uwagi na marginesie pracy Aloisa Woldana „Der Österreich-Mythos in der polnischen Literatur”*, SH 1997, R. XL, z. 2, s. 267–274; *Rok 1846 w Galicji. Przyczyny i konsekwencje*, „Rocznik Bocheński” 1996, t. IV, s. 7–14; *Habsburgowie. Dzieje dynastii*, „Zeszyty Naukowe im. Ossolińskich” 1998, s. 239 (rec.: „Tygodnik Powszechny” 1998, nr 16; M. Menz – „Studia Historica Slavo-Germanica” 1998–2000, t. XXVI); *Parlamentaryzm na ziemiach polskich w epoce porozbiorowej*, [w:] *Dzieje Sejmu Polskiego*, wyd. 2, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 1997, s. 99–143; *Stanisław Tarnowski w Sejmie Krajowym Galicyjskim*, [w:] *Stanisław Tarnowski 1837–1917*, PAU, Kraków 1999, s. 25–30; *Z dziejów pierwszego rozbioru Polski w Beskidach i na Podhalu*, „Wierchy” 1999, nr 64, s. 87–98; (współ z I. Homolą-Skąpską), *Dniestrem ku Morzu Czarnemu*, [w:] *Studia z historii Polski XIX i XX wieku, ofiarowane Profesorowi Józefowi Buszce w pięćdziesięciolecie doktoratu*, red. I. Paczyńska, Kraków 1999, s. 35–50; *Der Landtag des Königreiches Galizien und Lodomerien*, [w:] *Die Habsburgermonarchie 1848–1918*, Bd. VII: *Verfassung und Parlamentarismus*, Öster. Akademie der Wissenschaften, Wien 2000, s. 2131–2169.

¹¹³ *Wzdłuż Wisły, Dniestru i Zbrucza. Wędrowki po Galicji*, Wydawnictwo Grell, Kraków 1998.

¹¹⁴ Pośród licznych recenzji por. zwłaszcza: *Miesiąc w Krakowie* nr 1 z 1999, rec. A. Woźniakowskiej – „Konie i rumaki” 1999, nr 3 z 1. II; rec. K. Młynarza pt. *Podróż przez trzy wieki*, – „Dziennik Polski”, 29.03.1999; rec. A. Koziola, W. Bonusiak – „Slavica Tarnopoliensia” 1999, z. 6, s. 166–168.

¹¹⁵ S. Grodzki, *Polska i Węgry – uwagi o podobieństwie ustrojowym*, [w:] *Polska i Węgry w kulturze i cywilizacji europejskiej*, Międzynarodowe Centrum Kultury w Krakowie, Kraków 1997, s. 73–82.

¹¹⁶ Przedmiot o tej nazwie przypisuje się wprawdzie Stanisławowi Estreicherowi, choć tak naprawdę zagościł on na dobre na krakowskim Wydziale Prawa i Administracji za sprawą Stanisława Grodzkiego. Por. idem, *Stanisław Estreicher jako twórca porównawczej historii państwa i prawa*, CPH 1998, t. I, z. 1, s. 117–128.

państwowym¹¹⁷. W zwięzły sposób nakreślił dzieje – w zasadzie europejskiego – obszaru kulturowego głównie w zakresie ustroju, choć nie pominął też całkowicie prawa. Wprowadził pojęcie modelu mieszanego ustroju polskiego (*model mixtus*) jako wyniku (podsumowania) badań nad dziejami ustrojowymi Polski szlacheckiej, gdzie sytuacja króla paradoksalnie nie była aż tak mocno zmarginalizowana przez stan nobilów, jak ją przedstawiała wcześniejsza literatura historyczna.

Przyszła wreszcie kolej na udział w ogromnym przedsięwzięciu pod nazwą *Wielka Historia Polski*, przygotowywanemu z okazji jubileuszu 600-lecia odnowienia Akademii Krakowskiej, gdzie serii pod tą nazwą patronował komitet redakcyjny z Jerzym Wyrozumskim, Marianem Zgórniakiem i właśnie ze Stanisławem Grodziskim na czele. Ten ostatni napisał monografię czasu reform II połowy XVIII w. w Polsce, okresu schyłku Rzeczypospolitej, aż do końca epoki napoleońskiej¹¹⁸. Seria, wydana w pięknej szacie graficznej, stanowi podsumowanie badań nad dziejami polskimi w XX w.

Profesor zajął się w swej pracy dwoma wątkami: po pierwsze, reformami ustrojowymi a przynajmniej próbami tychże reform, których uwieńczeniem miała być Konstytucja 3 maja, nie stroniąc jednak od oceny konfederacji barskiej, która – jak tłumaczył – była zbyt silna, by pokonały ją wojska królewskie Stanisława Augusta Poniatowskiego, ale i za słaba, by sprostała wojskom rosyjskim, stacjonującym w Polsce, oraz, po drugie, okresem po upadku państwa, przybliżając też czasy Księstwa Warszawskiego i nadzieje w nim pokładane.

Kiedy każdy z wydziałów Uniwersytetu Jagiellońskiego pisał biografię swoich dawnych mentorów w ramach *Złotej Księgi Wydziału...*, Stanisław Grodziski sporządził biogram Julianna Dunajewskiego¹¹⁹.

¹¹⁷ Idem, *Porównawcza historia ustrojów państwowych*, TAIWPN Universitas, Kraków 1998. Pisał nieco później także na temat reformy studiów prawniczych, jak i przedmiotów historyczno-prawnych, por. *Powszechna historia państwa i prawa. Problemy i badacze*, CPH 2000, t. LII, z. 1–2, s. 9–19.

¹¹⁸ Idem, *Polska w czasach przełomu (1764–1815)*, *Wielka Historia Polski*, t. 6, Oficyna Wydawnicza FOGRA, Kraków 1999.

¹¹⁹ Idem, *Julian Dunajewski*, [w:] *Złota księga Wydziału Prawa i Administracji...*, *op. cit.*, s. 145–152. Napisał wówczas, tyle że do Polskiego Słownika Biograficznego, biogram innego prawnika krakowskiego – Władysława Stanisława Sobocińskiego: *Sobociński Władysław Stanisław 1913–1995*, [w:] PSB, t. XXXIX, Warszawa – Kraków 2000, s. 547–549. Na temat samego wydziału w tym czasie por. idem, *Sto lat Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego we wspomnieniach*, SH 2001, R. XLIV, z. 2, s. 289–300, a także: *Odbudowa Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego w 1945 roku*, [w:] *Historia integra. Księga pamiątkowa ofiarowana prof. Stanisławowi Salmonowiczowi w siedemdziesięciolecie urodzin*, red. J. Dygdała et al., Dom Organizatora, Toruń 2001, s. 369–386 czy *Na pierwszym roku po wojnie*, [w:] *Dziedzictwo prawne XX wieku. Księga pamiątkowa z okazji 150-lecia TBSP UJ, WUJ*, Kraków 2001, s. 161–168.

Wchodząc powoli w nowe tysiąclecie, Profesor zainteresowanie skierował ku swoim dawnym mistrzom, w szczególności Stanisławowi Estreicherowi, przedwojennemu rektorowi Uniwersytetu Jagiellońskiego, a także znakomitemu historykowi prawa, jak już wcześniej sygnalizowałem, zamordowanemu przez Niemców. Odkrył niezwykle dzieło tego uczonego, które przed wojną wydane w formie powielaczowej, pozostawało skryptem dla studentów prawa krakowskiej uczelni. Praca wydana pt. *Stanisław Estreicher. Wykłady z historii państwa i prawa na zachodzie Europy*¹²⁰, pokazała też kunszt krakowskiej szkoły historycznej, której Stanisław Grodziski był częścią. Wywody na temat kultury prawnej zachodniej Europy, prawo ludów „dzikich” – jak je określał przedwojenny krakowski uczonego – stały się częścią dorobku nauki polskiej okresu międzywojennego. To, że Stanisław Grodziski potrafił to dostrzec i w konsekwencji dzieło to wydać, świadczy o jego humanistycznym geniuszu. *A contrario* pisał także o współczesnym sobie środowisku naukowym¹²¹: surowo ocenił nieudolne wówczas próby reformowania wydziałów prawa w Polsce¹²².

12

Przełom 1999/2000 to czas przejścia krakowskiego Uczzonego na emeryturę. Katedrę Powszechnej Historii Państwa i Prawa przejął po nim prof. Kazimierz Baran. Od tej pory Stanisław Grodziski spotykał się ze swoimi współpracownikami prywatnie, najczęściej podczas organizowanych przez nowego szefa katedry obiadów, przeważnie, choć nie zawsze – „czwartkowych”. Tematyka tych spotkań, odbywających się najczęściej w jednej i tej restauracji w centrum Krakowa, nie odbiegała jednak od kultowych spotkań króla Stasia – mowa była o nauce i o sztuce, z którą Profesor obcował na co dzień dzięki swemu przyjacielowi, profesorowi ASP, Marianowi Koniecznemu. Nie zabrakło tematów dnia powszedniego. Ostatnie takie spotkanie odbyło się na kilka miesięcy przed śmiercią Profesora w 2020 r.

Stanisław Grodziski spotykał się też ze swymi przyjaciółmi w ramach tzw. Klubu Kopciuszka do którego należeli w ujęciu alfabetycznym: Celina Bobińska,

¹²⁰ *Stanisław Estreicher. Wykłady z historii państwa i prawa na zachodzie Europy. Do druku przygotowali: Marcin Kwiecień i Marian Małecki przy pomocy Kazimierza Barana, Andrzeja Bryka i Andrzeja Dziadzio, pod redakcją Stanisława Grodziskiego, WUJ, Kraków 2000.*

¹²¹ S. Grodziski (współ z H. Olszewskim), *Środowisko historycznoprawne w Polsce*, CPH, t. LIII z. 1, s. 10–32. Przedruk w: *Przez tysiąclecia. Państwo – Prawo – Jednostka. Materiały ogólnopolskiej konferencji historyków prawa, Ustroń, 17 – 20 września 2000 r.*, t. 3, red. A. Lityński et al., WUŚ, Katowice 2001, s. 63–85.

¹²² *Idem, Uwagi o służebnej, choć nie usługowej roli nauki historii państwa i prawa*, CPH 2002, t. LIV, z. 2, s. 16–20.

Jedno z pierwszych spotkań Katedry Powszechnej Historii Państwa i Prawa UJ z udziałem prof. S. Grodzkiego. Od lewej: Marcin Kwiecień, Marian Małecki, Stanisław Grodzki, Andrzej Bryk, Kazimierz Baran i Andrzej Dziadzio; połowa lat 90. XX w. Fotografia ze zbiorów Autora

Prof. Stanisław Grodzki podczas prelekcji „Między Wiedniem a Krakowem. Szkice z życia codziennego w monarchii habsburskiej” w Sali Lustrzanej zamku pszczyńskiego, 24.10.2012 r. Fotografia ze zbiorów Autora

Mieczysław Brożek, Józef Buszko, Bolesław Faron, Mirosław Frančič, Adam Głodziński, Mirosław Grochowski, Karolina Grodziska, Stanisław Grodziski, Irena Homola-Skąpska, Waldemar Kania, Feliks Kiryk, Lech Kokociński, Marian Konieczny, Aleksander Kozanecki, Eligiusz Kozłowski, Aleksander Krawczuk, Andrzej Kurz, Grzegorz Nieć, Anna Owsieńska, Antoni Podraza, Mateusz Rostworowski, Władysław Serczyk, Andrzej Siudut, Aleksander Szulc, Stanisław Wiśniewski i Marian Zgórnjak, okazjonalnie zaś: Maria Arctowa, Monika Bujnicka, Antoni Działkowiak, Maryla Konieczna, Grażyna Korpala, Bruno Miecugow, Marek Sobolewski, Włodzimierz Wolfarth i Adam Zieliński¹²³.

Przechodząc na emeryturę, Profesor sporo czasu poświęcił pisaniu recenzji, w tym ważnej pracy Katarzyny Sójki-Zielińskiej, poświęconej dziejom kultury prawnej Europy¹²⁴. Niedługo po przejściu na emeryturę, w 2002 r., został doktorem *honoris causa* Uniwersytetu Wrocławskiego¹²⁵. Podkreślono przede wszystkim wkład Uczzonego w badanie dziejów Galicji i sejmu staropolskiego.

Tymczasem kilka lat po przejściu na emeryturę zainteresowania Stanisława Grodziskiego przeniosły się na zupełnie inny obszar – była nim kultura prawna i jej znaczenie dla potomnych. Profesor napisał wówczas cykl artykułów okazujących całe bogactwo dość szeroko rozumianej kultury prawnej. Wdał się też w spór naukowy z Witoldem Maislem na temat rozumienia pojęcia archeologii prawnej. Poznański uczony uważał, że należy pod nią podciągnąć również stroje zakonów, stroje sądowe, ceremoniał prawny czy narzędzia miar i wag. Zdaniem jego oponenta stanowiły one element raczej kultury prawnej, a nie archeologii. Ów spór okazał się wielce pomocny dla dalszego rozwoju tej dyscypliny, a profesor Maisel był wdzięczny za pomoc swego krakowskiego Kolegi m.in. w precyzyjnym ustaleniu herbu Galicji¹²⁶. Stanisław Grodziski dotykał także badań genealogicznych

¹²³ Idem, *Klio, córka Mnemosyne...*, *op. cit.*, s. 9 i n.

¹²⁴ Katarzyna Sójka-Zielińska: *Drogi i bezdroża prawa. Szkice z dziejów kultury prawnej Europy*. Ossolineum 2000 [rec.], „Państwo i Prawo” 2000, R. LV, z. 7, s. 93–94; por. też: recenzję z pracy: Gerald Stourzh: *Um Einheit und Freiheit. Staatsvertrag, Nauralität und das Ende der Ost – West Besatzung Österreichs 1945 – 1955* [rec.], SH 2000, R. XLIII, z. 1 (198), s. 204–206; recenzja z pracy: J. Bardach: *Themis a Clio czyli prawo a historia*. Warszawa 2001 [rec.], CPH 2002, t. LIV, z. 2, s. 301–304; recenzja z wydawnictwa: Adam Kamiński: *Diariusz podręczny 1939–1945. Oprac. A. Palarczykowa, J. Stoksik, z przedmową St. Radonia*, Warszawa 2001 [rec.], SH 2002, R. XLV, z. 2, s. 238–239.

¹²⁵ Por. *Przemówienie prof. Stanisława Grodziskiego, doktora honoris causa Uniwersytetu Wrocławskiego*, „Przegląd Uniwersytecki. Pismo informacyjne UW” 2002, nr 4 (73), s. 27–28.

¹²⁶ Świadczy o tym dedykacja na egzemplarzu *Archeologii prawnej Polski* Witolda Maisla. Na temat herbu galicyjskiego por. S. Grodziski, *Dyskusja o galicyjskich symbolach*, [w:] *Studia Lodomieriana: historia, kultura, prawo, dedykowane profesorowi dr. Adamowi Zielińskiemu*, red. K. Grodziska, G. Nieć, MCDN, Kraków 2007, s. 61–66.

i ich wpływu na postrzeganie dawnego prawa¹²⁷, opisywał perturbacje związane z przedstawianiem historii regionalnej¹²⁸, wreszcie zajął się archiwistyką¹²⁹, jak i samą historią owej trudnej do jednoznacznego zdefiniowania kultury prawnej¹³⁰. Uwieńczeniem tych badań stała się kolejna monografia właśnie kulturze prawnej poświęcona¹³¹. W mistrzowski sposób krakowski Uczony przeprowadził czytelnika przez wszystkie epoki, zaczynając od początków państwowości polskiej (monarchii patrymonialnej), a na Konstytucji 3 maja kończąc. Praca cieszyła się dużą poczytnością i uznaniem na rynku księgarskim.

W 2002 r. zmarła jego wieloletnia współpracownica, towarzysząca m.in. w wydawaniu *Dziejopisu Żywieckiego*, a przede wszystkim *Volumina Constitutionum* – Irena Dwornicka¹³². Świetnie znająca się na źródłach, a przy tym przedwcześnie odeszła archiwistka pozostawiła po sobie pustkę. Miejsce w tym zespole oprócz Stanisława Grodzkiego i Waclawa Uruszczaka, stopniowo zajęli krakowscy badacze dziejów prawa: Marcin Kwiecień i Krzysztof Fokt.

Był to kres eksperymentowania z nowymi tematami badawczymi, a były to m.in.:

- przedstawienie sylwetki Edwarda Dembowskiego – przywódcy powstania krakowskiego 1846 r.¹³³, – zainteresowanie niemal nieznanym manifestem ostatniego cesarza Austro-Węgier¹³⁴,
- uwagi o konstytucji *nihil novi* w pięćsetlecie jej powstania¹³⁵,

¹²⁷ Idem, *Trzydzieści pokoleń Polaków w świetle genealogii historycznej*, „Krakowskie Studia Małopolskie” 2002, nr 6, s. 9–15.

¹²⁸ Idem, *Historia regionalna – historią bez problemów?*, [w:] P. Chilik, *Dwór Rogowski*, SMWR, Rogi 2003, s. 7–11.

¹²⁹ Idem, *Teki archiwalne księdza Jana Fijałka*, [w:] *Lex tua in corde meo. Studia i materiały dedykowane Jego Magnificencji bp. T. Pieronka*, PAT, Kraków 2004, s. 427–434.

¹³⁰ Idem, *Z dziejów polskiej kultury prawnej*, [w:] *Encyklopedia historyczna świata*, t. XIV – Polska, Opres, Kraków 2003, s. 41–64; idem, *Między sztuką a wiedzą prawniczą. Uwagi o ważnej konferencji*, CPH 2003, t. LV, z. 2, s. 401–408.

¹³¹ Idem, *Z dziejów staropolskiej kultury prawnej*, TAIWPN Universitas, Kraków 2004.

¹³² Idem, *Irena Dwornicka (19. X. 1953 – 27. I. 2002)*, [w:] *Kronika Uniwersytetu Jagiellońskiego za rok akademicki 2001/2002*, Kraków 2004, s. 309.

¹³³ Idem, *Pamięci czerwonego księcia*, „Kraków” 2004, nr 1, s. 87–89.

¹³⁴ Idem, *Cesarz Karol I i jego manifest z 16 października 1918 roku*, [w:] *Z dziejów kultury prawnej. Studia ofiarowane profesorowi Juliuszowi Bardachowi w dziewięćdziesięciolecie urodzin*, red. M. Wąsowicz et al. Liber, Warszawa 2004, s. 181–190.

¹³⁵ Idem, *W pięćsetną rocznicę Konstytucji Nihil Novi 1505–2005*, „Rocznik Polskiej Akademii Umiejętności” 2004, s. 209–215.

- postulaty badawcze i ocena dawnych rządów prawa¹³⁶,
- uwagi nad kodyfikacją napoleońską na ziemiach polskich¹³⁷.

Nie zabrakło też problematyki źródłowej jak *Czarna księga Wiśnicza*¹³⁸ czy arcyksięcia Rudolfa spotkań z Krakowem¹³⁹.

Osobno Profesor potraktował *Katechizm poddanych galicyjskich*, który wydał drukiem¹⁴⁰. Oddał też hołd instytucji, którą wraz z innymi reaktywował – Polskiej Akademii Umiejętności – w postaci osobnej publikacji jej dotyczącej¹⁴¹.

Wielką wartość poznawczą miało zebranie w 2007 r., jako odrębny tom, szkiców galicyjskich¹⁴². Z badań nad Galicją nie zrezygnował do końca swojego życia: w omawianym okresie lat 2006–2020 napisał wiele prac o tej tematyce¹⁴³, ukażała się też kolejna jego monografia: *Rzeczpospolita Krakowska, jej lata i ludzie*,

¹³⁶ Idem, *O rządach prawa w Koronie*, CPH 2005, t. LVII, z. 1, s. 171–176.

¹³⁷ Idem, *Wpływy Code civil oraz innych kodyfikacji napoleońskich na ziemiach polskich. Cz. I*, CPH 2005, t. LVII, z. 2, s. 61–67.

¹³⁸ Idem, *Czarna Księga Wiśnicza*, [w:] *Studia z dziejów państwa i prawa polskiego*, Lublin – Łódź 2006, s. 251–257.

¹³⁹ Idem, *Arcyksięcia Rudolfa Habsburga spotkanie z Krakowem*, „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie”, 2006, s. 359–366.

¹⁴⁰ Idem, *Posłowie*, [w:] K. Leliwa-Słotwiński, *Katechizm poddanych galicyjskich*, Collegium Columbinum, Kraków 2004, s. 142–162.

¹⁴¹ Idem, *Polska Akademia Umiejętności 1872–1952–2002*, PAU, Kraków 2005, a także: *Z dziejów Polskiej Akademii Umiejętności w latach 1957–1958*, „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie” 2005, s. 517–531; *Przedmowa*, „W służbie nauki [PAU]” 2005, nr 10, 2005, s. 7–8; *The Polish Academy of Arts and Sciences 1872–1952–2002*, PAU, Cracow 2006.

¹⁴² Idem, *Studia galicyjskie. Rozprawy i przyczynki do historii ustroju Galicji*, Księgarnia Akademicka, Kraków 2007.

¹⁴³ Były to m.in.: *Z lwem na herbie* (w: *Lwów wśród nas. Wybór tekstów o polskiej historii i kulturze Lwowa i Małopolski Wschodniej*, Kraków 2006, s. 9–13); *W Galicji i obok Galicji* („Kraków” 2006, nr 3, s. 12–13); *Die polnisch-österreichische Zusammenarbeit auf dem Gebiet der Wissenschaft im 19 Jahrhundert* (w: *Österreich – Polen. Zeitschrift für Kultur und Wirtschaft*, Nr. II 235, Wien 2006, s. 8–11); *Viribus unitis* (w: *Viribus unitis – polscy parlamentarzyści w monarchii habsburskiej 1848–1918*, Kraków 2012; tekst polski: s. 22–29, tekst angielski: s. 30–37); *Wstęp* (w: *Leon Zuławski: Oblężenie Limanowy czyli rzeź galicyjska 1846 r.*, wyd. 2, Kraków 2012, s. 7–16); *Galicja – narodziny pewnego kraju w Europie Środkowej / Galizien – die Kreierung eines Landes in Mitteleuropa* (w: *Galicja na józefińskiej mapie topograficznej 1774–1789 / Die josephinische Landesaufnahme von Galizien 1774–1789*, t. 1, red. W. Bukowski, B. Dybaś i Z. Noga, Kraków 2012, tekst polski: s. XV–XXI, tekst angielski: XXIII–XXXI); *Między Wiedniem a Krakowem. Szkice z życia codziennego w Monarchii Habsburskiej* (w: *Studia Muzealne. Cykl wykładów otwartych, kwiecień–listopad 2012*, Pszczyna 2013, s. 157–169); *Galicja – rzeczywistość dziejowa i mit* (w: „Kraków” 2014, nr 12, s. 48–49); *Austrio, żeń się szczęśliwie* (w: „Polityka – Pomocnik Historyczny” 2016, nr 6, s. 15–21); *Jeden z naszych zaborców, ale...* (w: „Kraków” 2016, nr 11, s. 47–49).

gdzie przedstawił skomplikowane dzieje Krakowa i okolicy, z surowym osądem zwłaszcza „jej ludzi” (chodziło głównie o postać Stanisława Wodzickiego)¹⁴⁴. Wiele z wcześniej pisanych przez Profesora prac zyskało wznowienie, najczęściej w nowej, uzupełnionej i poszerzonej wersji.

Przyszła też kolej na kolejne prace o tematyce staropolskiej¹⁴⁵, choć pod koniec życia Grodziski napisał też prace wspomnieniowe, już cytowane, oraz – jak mówił – *wydobyte z głębi szuflady*. Znalazło się też parę tytułów związanych z krajoznawstwem, któremu zawsze był wierny, przemierzając Polskę i Europę, w szczególności – góry.

13

Trudno w jednym artykule pomieścić całość dorobku tego wielkiego Uczonego, jeszcze trudniej rzetelnie ten dorobek ocenić. Bezspornym jest wyjątkowe miejsce Grodzkiego w panteonie historyków prawa i ustroju. Myślę, że dobitnie świadczą o tym następujące fakty i liczby:

- autor 430 prac naukowych i 85 popularyzatorskich,
- współzałożyciel lub współpracownik periodyków: „Czasopismo Prawno-Historyczne”, „Studia Historyczne”, „Wierchy”, „Kwartalnik Prawa Prywatnego”, „Polski Słownik Biograficzny” „Rocznik PAU”, „Mówią Wieki”, „Życie Literackie”, „Tygodnik Powszechny”, „Student”, „Dziennik Polski”, „Magazyn

¹⁴⁴ Idem, *Rzeczpospolita Krakowska – jej lata i ludzie*, TAIWPN Universitas, Kraków 2012.

¹⁴⁵ Idem, *Stanowisko interrexa w polskiej tradycji dziejowej*, [w:] *Leges sapere. Studia i prace dedykowane profesorowi Januszowi Sondłowi w pięćdziesiątą rocznicę pracy naukowej*, red. W. Uruszczyk et al., WUJ, Kraków 2008, s. 171–177; *Utrata i odzyskanie suwerenności polskiej w świetle historiografii*, [w:] *Seminarium Polskiej Akademii Umiejętności*, t. III: *Patriotyzm wczoraj i dziś*, red. A. Kobos, PAU, Kraków 2009, s. 107–123; *Rozważania o unii w dawnej tradycji ustrojowej*, [w:] *Między Odrą a Uralem. Księga dedykowana prof. A. Serczykowi*, WUR, Rzeszów 2010, s. 49–55; *Salus Reipublicae suprema lex*, „Kraków” 2010, nr 12, s. 41–42; *Uwagi o początkach staropolskiej adwokatury*, [w:] A. Zoll et al., *Adwokatura w dawnej Galicji*, Petrus, Kraków 2010, s. 21–28; *Ostatnia próba reform skarbowych za Zygmunta III*, [w:] „*Myśl i polityka*” – księga pamiątkowa dedykowana prof. Jackowi Majchrowskiemu, OW KAAF, Kraków 2011, s. 25–31; *Dzieje sejmu polskiego*, wyd. 3 popr. i uzupeł., Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2011; *Próby kodyfikacji polskiego prawa ziemskiego w czasach Zygmunta III Wazy*, „Rocznik Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie” 2011, R. LVI, s. 9–17; *Józef Andrzej Załuski, Stanisław Konarski i Volumina Legum...*, op. cit.; *Słowo wstępne*, [w:] J. Goldberg, *Żydzi w społeczeństwie, gospodarce i kulturze Rzeczypospolitej Szlacheckiej*, PAU, Kraków 2012, s. VII–XIII; *Księżdz Orzechowskiego poglądy na ustrój Rzeczypospolitej*, [w:] *Stanisław Orzechowski – pisarz polityczny. Materiały z konferencji naukowej w pięćsetlecie urodzin renesansowego humanisty*, Księgarnia Akademicka, Przemyśl – Kraków 2014, s. 13–19, 55–57; *Uwagi o planach reformatorskich króla Jana Kazimierza*, „Miscellanea Historico-Iuridica Uniwersytetu w Białymstoku” 2015, t. XIV, z. 1, s. 187–195.

Kulturalny «Kraków», „Przekrój”, „Gazeta Krakowska”, „Neue Kronen Zeitung”, „Przegląd Tygodniowy”, „Suplement”, „Alma Mater”, „Kondycja Nauki Polskiej”, „Cracovia – Leopoldis”, „Polityka”,

- członek licznych towarzystw naukowych – rodzimych: Polskiej Akademii Umiejętności, Instytutu Zachodniego, Komisji Nauk Historycznych Krakowskiego Oddziału PAN, i zagranicznych: Societe d’Histoire de Droit, Commision Internationale pour L’Histoire des Assmblées d’Etats,
- współautor restytucji Polskiej Akademii Umiejętności, której był wieloletnim wiceprezesem,
- promotor 162 magistrów i 9 doktorów,
- recenzent 31 doktoratów i 22 habilitacji,
- autor 17 recenzji oceniających dorobek profesorów nadzwyczajnych i 11 profesorów zwyczajnych, ponadto 5 kandydatów do doktoratu *honoris causa*,
- uczestnik 45 programów telewizyjnych i radiowych, w tym także filmów.

Stanisławowi Grodzickiemu poświęcono trzy księgi pamiątkowe, z czego w ostatniej przedstawiona została całość jego dorobku. W Pszczynie rośnie dąb „Grodziski”, który Profesor posadził przed sześciu laty, podczas uroczystości powstania Muzeum Militarynych Dziejów Śląska.

Z funkcji uczelnianych na uwagę zasługują:

- kierownik katedry Historii Państwa i Prawa Polskiego, Powszechnej Historii Państwa i Prawa, Pracowni wydawnictw Źródłowych,
- 1978–1981 – dziekan Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego,
- 1987–1990 – prorektor UJ.

Stanisław Grodziski był również konsultantem w tworzeniu obecnej Konstytucji RP, członkiem PEN-Clubu oraz Związku Literatów Polskich, współtworzył Muzeum Militarynych Dziejów Śląska, zasłynął jako wydawca źródeł i wytrawny znawca dziejów staropolskich (w tym osobno sejmu), Galicji, Europy i dynastii Habsburgów.

Zmarł 30 maja 2020 r., przeżywszy lat 91, ale – „można odejść na zawsze, by być stale blisko” (ks. Jan Twardowski).

Bibliografia

Pełna bibliografia prac prof. dra hab. Stanisława Grodzickiego oraz jego dorobku naukowego zawarta jest w pracy:

M. Małecki, *Profesora Stanisława Grodzickiego opera omnia (spis prac: opublikowanych, oddanych do druku, publicystycznych, audycji radiowo-telewizyjnych, nieprzeznaczonych do druku, w tym recenzje prac doktorskich, habilitacyjnych, profesorskich i innych,*

wykazy dyplomów i magistrów), [w:] *Z profesorem Stanisławem Grodziskim przez wieki dziejów prawa, ustroju, wojskowości i historii lokalnej*. *Studia*, red. M. Małecki, Pro memoria, Pszczyna 2019, s. 9–77.

- Grodziska K., *Okupacyjna codzienność lat 1939–1945 w dzienniku Stanisława Grodziskiego seniora*, [w:] *Świat, Europa, Mała Ojczyzna. Studia ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Grodziskiemu w 80-lecie urodzin*, red. M. Małecki, Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku-Białej, Bielsko-Biała 2009.
- Grodziski S., *Klio, córka Mnemosyne, kelnerka z „Kopciuszka”*. Kraków 1968–1982, wyd. K. Grodziska, Kraków 2018.
- Grodziski S., *Na pierwszym roku po wojnie*, [w:] *Dziedzictwo prawne XX wieku. Księga pamiątkowa z okazji 150-lecia TBSP UJ*, Kantor Wydawniczy Zakamycze, Kraków 2001.
- Grodziski A., *Nauka i nauczanie historii prawa w Uniwersytecie Jagiellońskim (1945–2005)*, „Nauka polska, jej potrzeby, organizacja i rozwój”, t. XV, *Rocznik Kasy im. J. Mianowskiego*, Warszawa 2006.
- Grodziski S., *Za trzecim razem. Zapiski uniwersyteckie z lat 1968, '81, 1989*, red. E. Fiałek, wyd. K. Grodziska, Kraków 2017.

MARIAN MAŁECKI

DR HAB., PROF. UJ, UNIWERSYTET JAGIELLOŃSKI W KRAKOWIE

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0001-5728-4727](https://orcid.org/0000-0001-5728-4727)

Profesora Stanisława Grodziskiego pielgrzymka do historii prawa – szkic naukowego (i nie tylko) portretu

Artykuł przybliży postać wielkiego krakowskiego naukowca – profesora Stanisława Grodziskiego (1929–2020). Najpierw ukazane zostało dzieciństwo i lata młodzieńcze profesora, w tym także czasy okupacji (1939–1945) oraz okres powojenny. Następnie autor przedstawił życie naukowe krakowskiego badacza. Szkic pokazał kierunki zainteresowań naukowych profesora Grodziskiego, jego dorobek naukowy, dydaktyczny, literacki i popularyzatorski, a także działalność w ramach samego Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, Polskiej Akademii Umiejętności oraz innych organizacji naukowych. W pracy przedstawiono większość pozycji naukowych Profesora z zachowaniem układu chronologicznego ich powstania.

Słowa kluczowe: Stanisław Grodziski, Uniwersytet Jagielloński, Sejm Staropolski, Galicja, wydawnictwa źródłowe, Polska Akademia Umiejętności

MARIAN MAŁECKI

ASSOCIATE PROFESSOR, JAGIELLONIAN UNIVERSITY IN KRAKÓW

[HTTPS://ORCID.ORG/0000-0001-5728-4727](https://orcid.org/0000-0001-5728-4727)

*Professor Stanisław Grodziski's pilgrimage to the history of law –
a sketch of a (not only) scientific portrait*

The article presents the figure of a great Cracovian scientist – Professor Stanisław Grodziski (1929–2020). First, the professor's childhood and adolescent years are presented, including the times of occupation (1939–1945) and the post-war period. Then the author presented the scientific life of the Cracovian researcher. The work shows the directions of Professor Grodziski's scientific interests, his scientific, didactic, literary and popularising achievements, as well as his activity within the Jagiellonian University in Kraków itself, the Polish Academy of Learning and other scientific organisations. The majority of the Professor's scientific works are presented in chronological order of their appearance.

Key words: Stanisław Grodziski, Jagiellonian University, Old Polish Sejm, Galicia, source publications, Polish Academy of Learning